

Lastensuojelun sijoituksen aikainen arviointimalli

Arviointimallin kehittäminen Sipilän varakodissa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen turvaaminen
Opinnäytetyö ylempi AMK
Kevät 2015
Kalle Pakarinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ylempi AMK
PAKARINEN, KALLE:

Lastensuojelun sijoituksen aikainen
arviointimalli
Arviointimallin kehittäminen Sipilän
varakodissa

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen opinnäytetyö, 64 sivua, 7 liitesivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Tämän työn aiheena on kuinka lastensuojelussa voidaan tehdä sijoituksen aikaista arviotyötä voimavaralähtöisesti ja samalla tukea lastensuojelun onnistumista. Tavoitteena oli luoda arviointimalli, jolla arviossa olevaa lasta voidaan arvioida ja hänen tilanteestaan saadaan yleiskuva ja sosiaaliin voimavaroihin pohjaava raportti jatkosuosituksin. Tarkoituksena oli kehittää voimavarakeskeistä ja ihmisarvoa kunnioittavaa lastensuojelun arviointityötä. Työ on toteutettu Sipilän varakoti osakeyhtiölle.

Kehittämishankeen tietoperusta pohjautuu ekologiseen kasvatukseen ja kasvatuksen moniulotteisuuteen. Lasten kehitystä on kuvattu pääsääntöisesti Eriksonin kehitysmallia noudattaen.

Kehittämishankkeessa luotiin kasvatuksen moniulotteisuuteen pohjaava arviomallin teoreettinen viitekehys ja prosessitaulukko, joiden pohjalta arvioita alettiin tehdä. Toimintaa havainnoitiin ja tehtiin teemahaastattelu arviointimallin toimivuudesta. Tämän jälkeen luotiin lopullinen arviomalli ja sen raportointi ohje.

Työssä käytettiin toimintatutkimuksellisia menetelmiä. Näitä olivat havainnointi, teemahaastattelu ja aineiston teemoittelu. Havainnoitaessa ilmeni, että on oleellista kiinnittää huomiota lapsen sosiaalisiin verkostoihin ja lähisuhteisiin. Samalla osoittautui tärkeäksi arvioida lapsen omia voimavaroja ja ekologisesti ajatellen myös ympäristön sisältämiä voimavaroja.

Tuloksena voidaan todeta, että arviointimallin tulee sisältää tietyt sisällöt, jotta arviointityötä voidaan tehdä kattavasti. Kehittämishanke tuotti selkeän mallin, jolla arvioita voidaan tehdä tehokkaasti melko lyhyessä aikaa ja samalla luoda moniammatillinen kuva arvioitavasta lapsesta ja hänen tarpeistaan. Tuloksena syntyi arviointimalli, joka ottaa kantaa siihen miten lapsi tällä hetkellä voi ja mitkä ovat hänen keskeiset ongelmat. Se myös käy läpi voimavarat ja ottaa kantaa tuleviin lastensuojelun tukitoimiin.

Asiasanat: Lastensuojelu, arviointi, sijaishuolto

Lahti University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social services

PAKARINEN, KALLE: Evaluation model during fostercare
Evaluation models development in
Sipilä fosterhome

Master's Thesis Ensuring children's and young people's welfare. 64 pages,
7 pages of appendices

Spring 2015

ABSTRACT

This thesis is based on the question how children can be evaluated in foster care on resource oriented basis and support child protection at the same time. The objective of this thesis was to create an assessment model, which can be used to make an assessment of a child in foster care and get an overview of the child's current status. The model is also supposed to give us a report on the child's social resources and how to proceed in child services. The purpose was to develop resource-centered and dignified evaluation in fostercare. The development work was made for Sipilän foster home.

The development work is based on ecologic upbringing and multidimensionality of growth. Childrens development is based Ericson's theory of development.

The development work was to create theoretic themes on assessment model based on multi-dimensional upbringing and a process chart, which gave us the structure to start evaluating. The evaluation process was observed and participants were theme interviewed on the functionality of the model. The collected data was used to create the final version of the assessment model and a guide on how to make a report based on it.

Action research methods were used in the study. They included observation, theme interviews and thematising of research material. The observation revealed that it was important to pay attention to child's social network and close relations. At the same time it was important to evaluate child's own resources and the environmental resources.

As a result we can state that the evaluation model should include a certain content so that the evaluation can be made comprehensively. The development work produced an unambiguous model which can be used to made assessments effectively in a relatively short time and at the same time, create a multi-professional picture of the child and his/her needs. The development resulted in a model which takes a stand on child's status and his main concerns, on their resources and the appropriate child welfare future support actions.

Key words: Child protection, evaluation, foster care

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TAUSTAA	4
2.1 Kehittämishankkeen lähtökohdat	4
2.2 Kohdeorganisaatio	5
2.3 Lastensuojelun ominaispiirteitä	6
2.4 Lastensuojelun sijoituksen aikainen arviointi	8
3. OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	10
4. ARVIOINNIN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	11
4.1 Eriksonin kehitysteoria ja Veresovin kehityksen malli	11
4.2 Bronfenbrennerin ekologiset järjestelmät ja Bentovimin perhearviointi	14
5. LAPSET JA PERHEET ARVIOTYÖN NÄKÖKULMASTA	19
5.1 Lapsuus ja kehitys	19
5.2. Vanhemmat ja perheen määrittely	21
5.3 Haavoittuvuus ja perheiden ongelmat	23
5.4. Kasvatuksen periaatteet	25
5.5. Arvioitavat lapset	27
6. KEHITTÄMISMENETELMÄT	29
6.1 Toimintatutkimus ja kehittämistoiminta	29
6.2 Havainnointi	31
6.4. Teemahaastattelu	33
6.5 Aineiston teemoittelu	34
7. KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	36
7.1 Prosessin lähtökohdat ja kulku	36
7.2 Tiedonkeruu ja aineiston analyysi	42
8. TULOKSET	49
8.1 Lastensuojelun sijoituksen aikainen arviointimalli	49
8.1.1 Arvioinnin teemat	50
8.1.2 Arvioinnin ajoitus	52
8.1.3 Arvioinnin näyttäytyminen arjen lastensuojelutyössä	54
8.2 Raportointi	56

9. EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	57
9.1 Luotettavuus	57
9.2 Eettisyys	59
10. POHDINTA	61
LÄHTEET	65
LIITTEET	73

1 JOHDANTO

Vuoden 2013 sosiaalibarometrin mukaan hyvinvointi on yleisesti ottaen kasvanut maassamme, mutta negatiivista muutosta tilanteeseen ovat tuoneet pienituloisuuden kasvu, päihteiden käytön lisääntyminen ja lasten ja nuorten pahoinvoinnin kasvu. (Sosiaalibarometri 2013, 9)

Lastensuojelulaissa kiteytyy koko yhteiskunnan lapsiin ja perheisiin kohdistuva suojelujärjestelmä kasvuoloista huostaanottoon. Lastensuojelulain tarkoituksena on huolehtia yhteiskunnan yleisistä oloista ja käsitellä ongelmia hoitamalla yksilöitä ja perheitä ennaltaehkäisevästi. Kaiken kaikkiaan lastensuojelun perusajatus on yksinkertainen: turvata lapsen kasvua ja kehitystä, ja poistaa ongelmia, jotka uhkaavat näitä. (Bardy 2009, 39)

Lastensuojelu on kasvuoloihin, vanhempiin tai suoraan lapseen kohdistuvaa työtä. Tässä työssä selkeimmin korostuu lapseen suoraan kohdistuva työ, josta voidaan käyttää termiä lapsi- ja perhekohtainen suojelu, jota tehdään lapselle kun on sosiaalitoimessa päätetty hänen olevan lastensuojelun asiakas. Kaikilla on oikeus lakisääteisiin palveluihin kohtuullisessa ajassa. (Taskinen 2010, 34;57) Lastensuojelussa korostetaan yksityisyyttä ja ihmisarvoista kohtelua. Asiakkaita on kohdeltava yhdenvertaisesti ja kunnioittaen, ketään syrjimättä. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 12)

Suomessa on kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvanut tasaisesti viimeisen kahden kymmenen vuoden aikana. Sijoitettujen lasten määrä on kasvanut kahdessakymmenessä vuodessa yli 50 %. (Lastensuojelun tilastoraportti 2013,10) Huostaanottojen määrä ja huostaan otettujen korkea ikä ovat osa syy sille miksi tämän kehittämishanke on alun perin käynnistetty.

Uuden lastensuojelulain mukaan perhettä tulee pitää ensisijaisena lapsen sijoituspaikkana. (Lastensuojelulaki 417/2007 50§). Tämä on näyttäytynyt työn toimeksiantajan, Sipilän varakodin toiminnassa siten, että moni kasvatuksessa muutoin ansioitunutkin sijaisperhe, on joutunut myöntämään

kyvyttömyytensä hoitaa moniongelmaista lasta. Näin ollen lapsi on sijoitettu varakodille yhä ongelmallisempana. Sipilän varakoti tuottaa lastensuojelu- ja perhekuntoutuspalveluja ja on tämän työn toimeksiantaja.

Lapsen lastensuojelutarpeen arviota ei voi ulkoistaa, eli lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä se. (Lastensuojelulaki 417/2007) Tässä työssä hänen tulee käyttää muiden asiantuntijoiden apua. Sipilän varakodin sijoitettujen lasten arviointityö vastaa tähän haasteeseen. (Sipilän varakodin laatukriteerit 2012). Sijoituksen aikainen arvion tehtävä on kerätä tärkeää tietoa siitä, mitä tämän lapsen kanssa tulisi tehdä, jotta hänen kasvunsa ja kehityksensä tulisi parhaiten turvattua. Arvioinnissa tulee selvittää lapsen ja perheen halukkuus ottaa vastaan palveluita ja se miten niitä on oikeanmukaisinta antaa. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 32)

Lapsuus on ensimmäinen osa elinkaartamme ja sen vaikutukset tulevat näkymään niin yksilössä kuin yhteiskunnassa. (Bardy M. 2009, 49) Kehittämishankkeessa pyritään selvittämään miten sijoituksen aikainen arvio kykenee parhaiten vastaamaan edellä mainittuun tehtäväänsä.

Sipilän varakodin tavoitteena on, että lastensuojelun sijoituksen aikainen arvio perustuu työryhmän eli psykologin, perhetyöntekijän ja sairaanhoitajan näkemyksiin lapsen psyko-fyysis-sosiaalisesta tilasta ja tarpeista. Lastensuojelun sijoituksen aikainen arvio pyritään kirjoittamaan siten, että sen sisältö perustuu voimavaralähtöiseen ongelmanratkaisuun eikä niinkään luettelomaiseen ongelmien esille tuontiin. Tämän kehittämishankkeen tavoitteena onkin tehdä sijoituksen aikainen arviomalli, joka rakentuu ekologiseen näkemykseen lapsen kehityksestä ja tuo esiin lapsen käytössä olevat voimavarat.

Tämä kehittämishanke tarkastelee lastensuojelussa tehtävää sijoituksen aikaista arviota, sekä miten Sipilän varakoti on aikonut sen toteuttaa omassa työssään. Aluksi kerron lastensuojelun luonteesta ja asiakkaista. Tutkimusosassa aion toiminnallisesti selvittää miten sisällöllinen arvio olisi paras toteuttaa Sipilän varakodissa.

Kehittämishankkeen kehittämismenetelmiä ovat havainnointi ja teema-haastattelu. Tarkoitus on pohjata ajattelutapa ekologiseen kasvatuskäsitukseen, jossa ympäristön vaikutukset ovat merkittävässä osassa lapsen kehitystä.

Ensimmäisessä luvussa tarkastellaan johdannonomaisesti aihe. Toisessa osassa tarkastellaan kasvamisen, perheen ja lastensuojelutyön perusteita sekä taustoja kehittämishankkeelle. Tavoite ja tarkoitus avataan kolmannessa luvussa ja neljännessä avataan teoria, johon arviointi pohjaa. Viidennessä kappaleessa kuvataan arvioitavia lapsia ja heidän perheitä. Kuudes kappale keskittyy kehittämismenetelmiin. Kappaleessa seitsemän käsitellään kehittämishankkeen kulku. Kappale kahdeksan keskittyy tuloksiin ja yhdeksäs eettisyyteen ja luotettavuuteen. Kappaleessa kymmenen on pohdinta. Lopusta löytyvät liitteet.

2 TAUSTAA

2.1 Kehittämishankkeen lähtökohdat

Yleisesti ottaen on maassamme siirrytty puhumaan huono-osaisen väestön pahoinvoinnista ja heidän ongelmistaan, jotka usein liittyvät väkivaltaan, päihteisiin, työttömyyteen ja näiden kerrannaisvaikutuksiin. Tähän on siirrytty, koska ongelmat ovat pääsääntöisesti kasautuneet tälle väestön osalle. (Sihvonen 2007, 177) Tämä kuvaa hyvin sitä polarisaatiota, jota joudumme kohtaamaan lastensuojelutyössä joka päivä.

Nuorison nykyistä tilannetta kuvaa nuorten suhde ikätovereihin. Siinä missä ennen perhe oli tärkeä elinympäristö kaikille, ovat nykyään lapset alkaneet viettää aikaa ikätoverien parissa vanhempien viettäessä päivät töissä. (Ahonen ym. 2006, 147) Perhekeskeisyydestä on siirrytty yhteisökeskeisyyteen. Samalla on sosiaalisten verkostojen merkitys kasvanut.

Suomessa oli vuonna 2012 lastensuojelun avohuollon asiakkaana seitsemän prosenttia alaikäisistä. Tämä määrä on kaksikertaistunut viimeisen 15 vuoden aikana. Näistä suurin osa oli 16–17 vuotiaita nuoria. Tämä nousu saattaa johtua tilastointitapojen muutoksesta, mutta samaan aikaan huostaanottojen kasvu samassa suhteessa kertoo omaa kieltään lasten pahoinvoinnista. (Lapsiasiainvaltuutetun vuosikirja 2014, 120–121)

Lastensuojelun perusta on aina ongelmassa, joka pitää ratkaista. Ongelma jäsentyy sen mukaa miten lastensuojelukäsitettä tulkitaan. Yleisimmin Suomessa lastensuojelua tehdään perheen ongelmien näkökulmasta. (Pösö 2007, 76) Tätä kehittämistyötä tarvitaan, jotta löydetään työväline vastaamaan kysymykseen, millaisiin ongelmiin kukin lastensuojelun sijoitus koettaa vastata.

Lastensuojelun kansallisessa laatusuosituksessa määritellään lastensuojelun yleinen taso, jonka tulisi toteutua koko maassa. Laatusuosituksissa todetaan, että lapsen lähiverkostosta ja peruspalveluista löytyvät suurim-

mat voimavarat. Mitä paremmin pystytään huolehtimaan turvallisista kasvuoloista ja ongelmia ehkäisemään, sitä vähemmän tarvitaan kalliita erityispalveluita, joihin lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle eittämättä kuuluu. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 11)

Lastensuojelun sijoituksen aikaisen arvioinnin ongelmakentässä olevat lapset ovat alistettuja johonkin Lastensuojelulain luvuissa 7-9 mainittuun interventioon, joita ovat sijoitus avohuollon tukitoimena, kiireellinen sijoitus ja huostaanotto (Lastensuojelulaki 417/2007, 7-9§). Sijoituksen aikaisella arviotyöllä pyritään löytämään toimivat menetelmät ongelmakentän ratkaisuihin.

Laatusuositukset myös määrittelevät, että arvioinnin tekeminen ei saa keskeyttää lapsen tai perheen saamia tukipalveluita. Arvioinnissa tulee selvittää lapsen ja perheen halukkuus ottaa vastaan palveluita ja se miten niitä on oikeanmukaisinta antaa. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 32)

On myös tärkeää, että lastensuojelussa tehtävä arviointityö on tavoitteellista ja riittävästi arvioinnin kohdetta tukevaa toimintaa. Arvioinnissa on oleellista, että perheen tarvitsemasta tuesta ja arvion sisällöistä ollaan yhtämieltä. Eli edellämainituista ei saa syntyä ristiriitaa asiakkaan ja sosiaalityön välille. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 34) Laatusuosituksissa todetaan myös, että arviointi on tehtävä tavalla, jossa asianosaiset ymmärtävät miksi ja millaisin keinoin arviota tehdään (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 35).

2.2 Kohdeorganisaatio

Sipilän varakoti on vuonna 1998 perustettu lastensuojelun sijais- ja jälkihuoltopalveluita tuottava yksityinen laitos, joka sijaitsee Orimattilassa. Toiminta rakentuu pitkälti lyhytaikaisista lasten ja nuorten kriisi-, arvio- ja avohuoltopalveluista, pitkäaikaisesta lapsen hoitotyöstä, pitkäaikaisesta korjaavasta kasvatustyöstä, itsenäistymis- ja jälkihuoltotyöstä sekä perhearviopalveluista. (Sipilän varakodin esite 2013)

Sipilän varakoti on koti lapselle, joka ei voi asua omassa kodissaan syystä tai toisesta. Yhdistävä tekijä näille lapsille useimmiten on ongelmat, jotka ovat lapsilähtöisiä, mutta syyt liittyvät lähiverkoston ongelmiin. Sipilän varakodin asiakkaita ovat kunnat, kaupungit ja kuntayhtymät. Hoidon tavoite perustuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Päätehtävä on antaa lapselle hoivaa, huolenpitoa, rakkautta ja turvalliset rajat. Kodinomaiset olosuhteet ja mahdollisimman tavallinen arkielämä sekä kotikoulu antavat lapselle perusturvallisuuden ja sitä myötä pohjan omalle elämälle. Sipilän varakoti ottaa vastaa 11–17 vuotiaita lapsia. (Sipilän varakodin laatukriteerit 2012) Tämä kehittämishanke on tarkoitettu juuri tämän ikäryhmän lasten arviointiin. Henkilökuntaa on ollut vaihtelevasti. Tällä hetkellä töissä on noin kymmenen henkilöä. Toimeksiantosopimusta tehtäessä 2011 työntekijöitä oli lähes 50. Osastojen määrä on pudonnut yhteen osastoon, jossa kuitenkin täysimittaisesti hyödynnetään arviointimallia. (Jokelainen 2014, 2015)

2.3 Lastensuojelun ominaispiirteitä

Lastensuojelua voisi kuvata julkisen vallan ja yksityisen perheen kohtaamisena ainutkertaisella tavalla. Kohtaamisessa yksityinen vanhemmuus on tehtävä tietyllä tasolla julkiseksi lastensuojelullisen näkökulman toteutumiseksi. (Pösö 2007, 82) Samalla voidaan keskustella yhteiskunnallisesta kasvatuksesta ja perheen kasvatustehtävästä, sekä vastuusta verrattuna kodin ulkopuolella tapahtuvaan kasvatukseen.

Lapsen ja perheeseen kohdistuva lastensuojelu pitää sisällään lastensuojelutarpeen selvityksen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellisen sijoituksen, lapsen huostaanoton ja jälkihuollon (Lastensuojelulaki 417/2007). Tässä työssä puhutaan pääsääntöisesti lastensuojelun sijoituksesta avohuollontukitoimena, kiireellisestä sijoituksesta tai huostaanotosta. Lastensuojelun sijoituksen aikaista arviota voi tehdä vain näissä tapauksissa, koska vain näiden aikana lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle lastensuojelulain tarkoittamalla tavalla. Sijoittamisen tulee olla aina perusteltua.

Määritelmät, milloin sijoitus on perusteltua, löytyvät lastensuojelulaista (Lastensuojelulaki 417/2007):

Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen:

Lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi, lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Lastensuojelulaki 417/2007 37§)

Tai:

Jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään, tai on muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito ja huolto. Kiireellisestä sijoituksesta päättää 13 §:n 1 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija, jonka päätöksen perusteella kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. (Lastensuojelulaki 417/2007 38§ ja 40§)

Kaikki edelliset määritelmät ja lain henki voidaan tiivistää seuraavasti: Kun lapsen arki ei ole turvallista ja riittävän jäsentynyttä tai vanhemmilla on paljon omia ongelmia, vaarantuu lapsen kasvu ja kehitys.

Perusoikeudellisesti ajatellen lastensuojeluun liittyvä radikaalein oikeudellinen kysymys onkin lasten erottaminen vanhemmistaan (Hämäläinen 2007, 92). Tämän erossaoloajan minimoimiseksi, on Sipilän varakodissa alettu tekemään arviointityötä lastensuojelun sijoituksen aikana. Tällä arvioinnilla pyritään löytämään lastensuojelun kentästä keinoja, joilla lasten ja vanhempien ero jäisi mahdollisimman lyhyeksi. (Sipilän varakodin laatukriteerit 2012)

Hämäläisen (2007, 30) mukaan lastensuojelua on perusteltu tutkitulla tiedolla 70–80 -luvulta lähtien. Silloin uskottiin, että yhteiskunnallisesti tutkitulla tiedolla on merkitystä lastensuojelussa. Tämä tapahtui lähinnä siksi, että toiminnalle pyrittiin saamaan mahdollisimman tieteellinen ja tätä myötä uskottava perusta. (Hämäläinen 2007, 380)

2.4 Lastensuojelun sijoituksen aikainen arviointi

Suomessa on kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvanut tasaisesti viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Sijoitettujen lasten määrä on kasvanut samassa ajassa yli 50 %. (Lastensuojelun tilastoraportti 2013, 10) Huostaanottojen määrä ja huostaan otettujen korkea ikä ovat osa syy sille, miksi tämän kehittämishanke on alun perin käynnistetty.

Sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on oikeus hyvään sekä laadukkaaseen hoitoon ja palveluun. Tämän oikeuden valvonta on ongelmallista lastensuojelun sijaishuollon pirstaleisuuden takia. (Lastensuojelun valtakunnallinen valvontaohjelma 2012) Lastensuojelun sijoituksen aikaisen arvion tarkoituksena on nopeuttaa sijoitettujen lasten pääsyä hyvän, laadukkaan ja ennen kaikkea oikeanlaisen tuen piiriin. Se poikkeaa lastensuojelun tarpeen arviosta siten, että lastensuojelun tarpeen arvio on kokonaisvaltaisempi. Tämä käsittää kaikki mahdolliset lastensuojelulliset toimet, kun taas lastensuojelun sijoituksen aikainen arvio keskittyy sijoituksen aikana tapahtuviin asioihin.

Lastensuojelun sijoituksen aikainen arviointi poikkeaa lastensuojelun tarpeen arviosta siinä, että lastensuojelun tarpeen arvion tekemisestä vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä (Lastensuojelulaki 417/2007, 27§). Lastensuojelun sijoituksen aikaisen arvioinnin taas voi tehdä periaatteessa mikä tahansa lapsen kanssa toimiva taho. Sipilän varakodin sijoituksen aikaisen arvion osa-alueina ovat asiat, jotka vaikuttavat lapsen psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen kasvuun sekä kehitykseen. Näitä

ovat kypsyminen, ympäristö ja fyysinen ja psyykinen kasvu sekä perhe ja muu lähiverkosto. (Sipilän varakodin laatukriteerit 2012)

Lapsen oma aktiivisuus on oleellisessa osassa lastensuojelun aikaisen arvioinnin onnistumisessa. Lapsi asettaa itselleen tavoitteita myöhempää elämää silmälläpitäen. Lapsen ja ympäristön asettamat haasteet ovat kehityshaasteita. (Ahonen ym. 2006, 15) Sisällöllinen arvio täsmentää, tarkentaa ja tarvittaessa korjaa sijoitukselle asetettuja tavoitteita.

Lastensuojelun sijoituksen aikaisessa arvioinnissa ollaan tekemisissä sellaisten ilmiöiden kanssa, jotka vaikuttavat ihmisten joka päiväiseen elämään. Tällöin vähintään mitä arvioinnilta voidaan vaatia, on että se toteutetaan korkealaatuisesti. (Robson 2001, 50) Arvioijalla tulee olla käytössään strukturoitu versio aikatauluistaan ja tehtävistään. Tähän versioon tulee olla kirjattu mahdollisimman yksityiskohtaisesti mitä, missä ja milloin hän aikoo tehdä. (Robson 2001, 168) Periaatteiden ja käytäntöjen selkeyttäminen on keskeistä myös Sipilän varakodin arviointityölle, jotta taataan laadukas ja asiakasta kunnioittava lähestymistapa.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Kehittämishankeen tavoitteena on luoda strukturoitu lastensuojelun sijoituksen aikaisen arvion tekemiseen soveltuva arviointimalli, joka on tarkoitettu kohdeorganisaatiolle. Arviointimalli pitää sisällään arviointimallin ja raportointiohjeen. Tavoitteena oli myös luoda teoriapohja arviointimallille ja avata asiakkaille teoreettinen näkökulma siihen miksi näin toimitaan.

Tavoitteena on myös saada tehtyä arviot nopeasti ja tarkasti, jotta lapselle löydetään mahdollisimman pian oikea sijoituspaikka. Tavoitteena tällä kehittämisellä on tarkemmin arvioida lasta sijoituksen sisällä siten, että sijoitetut lapset saisivat riittävän ja oikea-aikaisen arvion ongelmakentästään. Samalla tehdään kartoitus voimavaroista, joita heillä on hyödynnettävissä. Tällöin varmistetaan, että heidän tuleva sijoituspaikkansa, oli se sitten koti tai laitos, sopisi lapsen tarpeisiin mahdollisimman hyvin.

Tarkoituksena on kehittää voimavarakeskeistä ja ihmisarvoa kunnioittavaa lastensuojelun arviointityötä.

4 ARVIOINNIN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Eriksonin kehitysteoria ja Veresovin kehityksen malli

Aloitettaessa lapsen arviointia lastensuojelussa lähdetään liikkeelle lapsen psyykkisen ja osittain myös fyysisen kehityksen arvioinnista. Arviointia tehdään myös eri ammattiryhmien käyttämillä testeillä tai lapsen arjen arvioinnilla. (Kupila 2004, 98) Lasten hyvinvointia tutkivia arviointimalleja on monia kuten Euroadat (European adolescent assessment dialogue), joka keskittyy moniulotteiseen nuorten päihteiden käytön kartoitukseen (Euroadat – esite 2012). Toisena mallina käytetään SDQ (Strengths & Difficulties questionnaires), jolla kerätään tietoa 3-16 vuotiaiden lasten psykososiaalisesta hyvinvoinnista (Koskelainen, Sourander, & Kaljonen 2000, 77–84). Kumpikaan näistä ei antanut sellaisenaan vastauksia kuin tiettyihin kysymyksiin mm. päihteiden käytöstä ja psyykkisestä tilasta, joten edellä mainitut mallit eivät tarjonneet riittävää pohjaa lapsen kokonaisvaltaisen tilan aja tarpeiden kartoittamiselle. Arviotyötä tehtäessä haavoittuvien tai oirehtivien lasten kanssa, on välitön palaute suuremmissa roolissa kuin tavallisten lasten parissa tehtävässä arvioinnissa (Harcourt, Perry & Waller 2011, 28).

Yksi arvioinnissa käytettävä lapsen kehityksen mallinnustapa on Veresovin dimensionaalinen malli (Veresov 2001; Veresov 2008), joka pohjautuu Erik. H. Eriksonin kehitysteoriaan. Erikson on määritellyt, että ihmisen kehityksessä on kahdeksan psykososiaalista vaihetta, joiden pohjalta kehitytty ihmisen minän perustunteet Taulukon 1. mukaisesti. Tunteita Erikson käsittelee vastakohtapareina eli positiiviselle tunteelle löytyy negatiivinen vastinpari. Eriksonin teoria on yksi eniten käytetyistä ja viitatuista kehitysteorioista nykypäivän ihmistieteissä. (Sugarman 2001, 91)

Eriksonin teoria linkittyy selkeästi myöhemmin kuvattuun Bronfenbrennerin teoriaan (Bronfenbrenner 1979, 21–26) sen ekologisen aspektin takia. Eriksonin teoriassa jokaiseen kehitysvaiheeseen liittyy jokin yhteiskunnan

instituutio (esim. koulu, perhe), jolla on merkitystä ihmisen kykyyn selviytyä kriisistä (Pakarinen & Roti 1996, 46–47).

Taulukko 1. Eriksonin teoria psykososiaalisesta kehityksestä. (Erikson, E. H. 1982, 239–256)

Kehitysvaihe	perustunteet	prosessi	perusvoima
vauvaikä	perusluottamus/ perusepäluottamus	vastavuoroinen kanssakäyminen hoitajan kanssa	toivo
pikkulapsi-ikä	itsenäisyys/epäily	jäljittely	tahdonvoima
leikki-ikä	aloitteisuus/syällisyys	identifikaatio	tarkoituksellisuus ja määrätietoisuus
kouluikä	pystyvyys/alemmuus	kasvatus ja oppiminen	pätevyys /osavuus
nuoruusikä	Identiteetti/roolihajaannus	vertaisryhmänpaine ja roolikokeilu	kiintymys ja uskollisuus
varhaisaikuisuus	läheisyys/eristäytyminen	vastavuoroiset suhteet ikätovereiden kanssa	rakkaus ja omistautuminen
keski ikä	luovuus, tuottavuus lamaantuminen	ihmisen sopeutuminen ympäristöön ja luovuus	huolenpito
vanhuus	minän eheys epätoivo katkeruus	introspektio ja sosiaalinen tuki	luopuminen viisaus

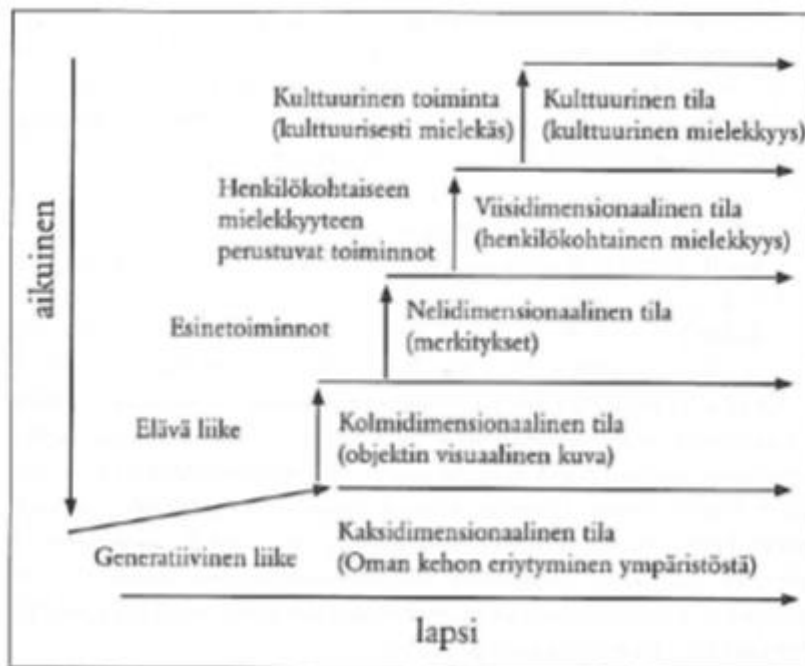
Eriksonin teorian viisi ensimmäistä kehitysvaihetta ovat merkityksellisiä lasten ja nuorten arviointityön kannalta. Erikson kuvaa varhaista nuoruutta (kouluikä & nuoruusikä) termeillä kriisi ja sen ratkaisu. Käytäntö osoittaa, että esimerkiksi rikollisuus lisääntyy voimakkaasti nuoruusvuosina ja vähenee aikuisuuden myötä. Eriksonin teoriassa näyttäytyy ekologisuuks vahvasti siinä mielessä, että siinä ympäröivällä kulttuurilla on vaikutusta jokaiseen kehitysvaiheeseen. (Sugarman 2001, 92)

Viidestä ensimmäisestä kehitysvaiheesta arvio painottuu vahvasti nuoruus- ja kouluikään, joiden vastinparit ovat pystyvyys/alemmuus sekä identiteetti/roolihajaannus. Nämä ovat oleellisia voimavarakeskeisessä ajattelussa. Arviossa pyritään löytämään perusvoimien eli pätevyys/osaavuus ja kiintymys/uskollisuus vahvistavia elementtejä. Arvioinnin osa-alueissa korostuu prosessin oleelliset tekijät, eli vertaisryhmänpaine ja roolikokeilu sekä kasvatus ja oppiminen.

Veresovin dimensionaalinenmalli (Kuvio 1.) perustuu aika-tila jatkumon moniulotteisuuteen ja on selkeästi johdettavissa Eriksonin kehitysteoriasta

(Taulukko 1.) Veresovin mallin non-lineaarisuus tarkoittaa sitä, että lapsen kehityksessä eri osa alueet ovat erivaiheissa eli kun osa on jo kypsynyt, niin osa on vasta alkamassa kehittyä (Veresov 2001, 1).

Tämän mallin avulla voi kehityksen nähdä prosessina, jossa osa-alueet yhdessä muodostavat juuri tuon edellä mainitun moniulotteisuuden. Malli on aikuiselle jo tuttu, mutta kehittyy vasta lapsella. Esimerkiksi aikuinen kykenee näkemään toimintansa seuraukset kauemmaksi tulevaisuuteen, kun taas lapsi ymmärtää vain välittömän seurauksen. (Veresov 2001, 2-4 ja 11)

Kuvio 1. Veresovin dimensionaalisen kehityksen malli (Veresov 2008, 29)

Mallin ideana on, että vuorovaikutuksen aikana rakentuvat eri tilat, jotka linkittyvät toistensa sisään. Näitä ei voi irrottaa toisistaan, vaan jokainen tila on kehittyneempi versio edellisestä. Ihmismieli on prosessi, johon kasvatuksella pyritään vaikuttamaan. (Veresov 2008, 30) Esimerkkinä voidaan mainita fyysinen tila, joka on pienelle lapselle suurempi kuin aikuiselle tai ajan määreenä tunti tuntuu pidemmältä lapselle kuin aikuiselle. Mallin tar-

koitus ei ole määritellä erillisiä tiloja, vaan kuvata koko henkisen kehityksen prosessia, joka on non-lineaarinen.

Arviointimallin kannalta oleellisimpia ovat neljäs ja viides dimensio, joissa kehittyvät asioiden merkitykset ja henkilökohtainen mielekkyys. Kulttuurinen mielekkyys on osa ihmisen identiteettiä ja sen merkitys on välillä mukana voimakkaastikin arviossa, mutta ei sinällään muuta kehityskulkua. Arvioitaessa lapsia on otettava huomioon myös molempien teorioiden alkuvaiheet eli kehityksen alkaessa vauva-iässä on sillä merkitystä myös nuoruudessa. (Veresov 2008, 31)

Lähtökohtaisesti on olemassa vain yksi tila, mutta aikuisen sekä lapsen näkemys tuosta tilasta on erilainen. Kun tämän ajatuksen vie kasvatukseen, näkee aikuinen seuraamuksen vähäpätöisempänä kuin lapsi. Esimerkiksi 15 minuutin jäähy voi tuntua lapsesta todella pitkälle. Tämä ajatusmalli toimii laitosmaailmassa ja kuvastaa selkeästi arvioinnin lähtökohtaa, jossa koetetaan määrittää mm. lapsen tapa määrittää eri tunnetiloja. (Veresov 2008, 25)

4.2 Bronfenbrennerin ekologiset järjestelmät ja Bentovimin perhearviointi

Bentovimin teoria pohjaa Bronfenbrennerin ekologisten järjestelmien teoriaan. Ihmisen kehityksen ekologia tutkii ihmisen ja hänen elinympäristönsä välistä suhdetta. (Bronfenbrenner 2002, 223) Teorian mukaan tietyt ympäristöolosuhteet aiheuttavat tiettyjä kehitysseurauksia. Bronfenbrennerin mukaan varsinkin vanhemmat lapset saavat vaikutteita ympäristöstään (Bronfenbrenner 1986, 731)

Ihmisessä on tekijöitä, jotka kiihdyttävät kehitystä. Samoin ihmisestä löytyy tekijöitä, jotka hidastavat sitä. Esimerkkeinä ovat yksilön mielen asetelmat levoton-tyytyväinen tai sosiaalinen reagoivuus-vetäytyminen. Nämä tekijät eivät suoranaisesti määrittele sosiaalista viitekehystä, mutta antavat ihmisen olemukselle joko positiivisen tai negatiivisen ilmeen. Viitekehysten määrittelyssä ekologisen mallin mukaan on selvitettävä mitkä ovat ne yksi-

lön ja ympäristön ominaisuudet, joita pidetään kehityksen tuottajina ja tuotteinena. (Bronfenbrenner 2002, 225)

Bronfenbrennerin mukaan ympäristö on jaettavissa neljään eri osaan, jotka ovat mikro-, meso-, ekso-, ja makrosysteemit. (Kuvio 2.) Mikrosysteemiin kuuluvat esimerkiksi koti ja koulu. Mesosysteemiin kuuluvat muun muassa koulun oppilashuoltoryhmä ja vanhempien arvomallit. Eksosysteemin ei niinkään kuulu yksittäiset ihmiset vaan esimerkiksi kodin sekä työpaikan väliset jännitteet ja stressitekijät. Makrosysteemi on tästäkin laajempi ja rakentuu sosiaalisten rakenteiden sekä toimintojen ympärille. Makrosysteemi antaa kuvaa myös yhteiskunnan rakenteista. (Bronfenbrenner 1979, 6-8; Miller 2002, 438)

Kuvio 2. Ekologisen sosiaalistumisteorian sisältö (Bronfenbrenner 1979, 21–26)

Tämä teoria on toiminut keskeisenä pohjana Bentovimin ekologiseen lähestymiseen perhearvioinnissa (Bentovim 2001, 45). Syy miksi arviointi perustuu pitkälti perhetaustaan, löytyy teoriasta, jonka mukaan ihminen ymmärtää nykyistä tilannettaan aiempien perhekokemusten valossa. Näiden kokemusten pohjalta ihmiset rakentavat karttoja, jotka auttavat ymmärtämään menneisyyttä ja ovat hyödyllisiä nykyhetken ymmärtämisen kannalta. Kuten Bentoviminkin, on myös Horwathin (2009, 41) mukaan lapsen kehityksessä otettava huomioon ekologinen viitekehys, jonka mu-

kaan lapsi rakentuu perheen lisäksi myös laajemman sosiaalisen verkoston ja sen luoman ympäristön mukaan.

Arviointiin oli vaikea löytää teoriapohjaa, joka suoraan vastaisi teoreettisen tiedon tarpeeseen. Veresov (Kuvio 1.) onnistuu tässä omalta osaltaan hyvin, mutta Bentovimin perhearviointimalli (Kuvio 3.) on ehkä lähinnä sitä viitekehystä mitä kehittämishanke noudattaa.

Lapsen elämään vaikuttavat monet seikat. Etninen tausta, uskonto ja kulttuuri ovat tekijöitä, jotka osaltaan määrittelevät perheen ja tekevät siitä ainutlaatuisen. Arvioinnissa onkin hyvä muistaa, että jokainen perhe on järjestynyt eritavoin. Yksikään tapa ei sinänsä ole väärä, vaan lapset kykenevät perheineen suoriutumaan eri tehtävistä erilailla. (Bentovim & Miller 2001, 16)

Ekologisen kehityksen merkittävimpiä tekijöitä on sosiaalinen viitekehys, jossa lapsi elää. Bentovimin jaottelee perheen sosiaalisen viitekehysten kolmeen merkitykselliseen osaan: sosiaaliseen viitekehykseen, huonosuuteen ja syrjintään, jotka kaikki yhdessä luovat sen sosiaalisen maailman, missä nykypäivän sijoitetut lapset elävät. (Bentovim & Miller 2001, 9-14) He toteavat, että sosiaalisen viitekehysten puitteissa havaittavista asioista mahdollisuudet ja voimavarat ovat yhtä merkittävässä osassa kuin haasteet ja ongelmatkin.

Perheen toimintamalli

Perheen järjestäytymisen ja perheen ominaisuuden osatekijät

Kuvio 3. Perhearviointimalli (Bentovim & Miller 2001, 46)

Lapsen sosiaalisen viitekehityksen määrittelemisessä on oleellista perehtyä perheen sosiaaliseen integraatioon. Perheen vuorovaikutussuhteet ja suhteet sukuun sekä yhteisöön ovat merkityksellisessä osassa, kun lapsen ekologista kehitystä arvioidaan tai siihen pyritään vaikuttamaan. On tärkeää kartoittaa ajankohtaiset ongelmat ja vaikeudet sekä perheen huolet. Jos perheellä ei ole voimavaroja sisäisesti, on hyvä kartoittaa, onko perheen mahdollista hyödyntää yhteisön voimavaroja. (Bentovim & Miller 2001 11–12)

Perheen voimavarojen kartoittamisessa on hyvä myös muistaa yksilön itsenäisyys. Jokaisella perheenjäsenellä on identiteetti ja sen kirkastaminen on tässä työssä äärimmäisen tärkeää. Pohjoiseurooppalaisessa kulttuurissa yksilöllisyys on suuresti arvossa ja onkin muistettava, että erityisesti maahanmuuttajien kanssa työskennellessä ei tämä yksilöllisyys toteudu samalla tavalla. Tämä jaottelu on tarkoitettu perheiden kanssa teh-

tävään työhön, mutta karsittuna ja yhdistettynä Veresovin lineaariseen malliin, (Kuvio 1.) se toimii myös lasten arvioinnissa.

Perhearviointimallin osat, jotka liittyvät suoranaisesti lapsen elämään, ovat käyttökelpoisia arvioinnin kannalta. Lähtökohtaisesti perhearviointimallista ei lasta arvioidessa ole merkityksellistä käyttää parisuhteen arviointia, mutta muutoin muut osa-alueet ovat käyttökelpoisia yhdistettynä Veresovin malliin. (Kuvio 1.) Tämä tarkoittaa sitä, että lapsista arvioidaan heidän sen hetkistä kehityksen tilaa. Tämä teorioiden yhdistäminen on arviointityön ydin. Se luo pohjan arviointimallille ja myös arvioinnista tehtävälle raportille.

Arviotyö pohjaa ajattelulle, jota perhearviointimalli (Kuvio 3.) noudattaa. Lasten ekologinen ympäristö voidaan jakaa samalla lailla ominaisluonteeseen ja järjestäytymiseen. Arvioinnin oleellisin idea onkin löytää millaisia voimavaroja on lapsella käytössä, jotta hänen elämänsä ominaisluonteet kohtaisivat järjestäytymisen oikealla tavalla. Esimerkiksi tunne-elämä-osio vaikuttaa riitojen hallintaan ja sisarukset-osio vaikuttaa rooleihin.

Perhearviointimallista (Kuvio 3.) ei hyödynnetä parisuhde tai perhetaustaa, koska nämä eivät kohtaa lapsen arvioinnin tarpeiden kanssa. Lapsen perhetaustan sekä historian selvittäminen voi jopa olla vahingollista jo valmiiksi traumatisoituneelle lapselle. Myöskään sukupolvien rajat eivät ole keskiössä lapsen tilannetta selviteltäessä. Muutoin kaikki osa-alueet perhearviointimallista tulee kyseeseen ja soveltuvin osin käyttöön lasta arvioidessa.

5 LAPSET JA PERHEET ARVIOTYÖN NÄKÖKULMASTA

5.1 Lapsuus ja kehitys

Jakkulan (2008, 33–34) mukaan nopeinta lapsen kehitys on kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tällöin muovautuu lapsen persoonallisuus ja minäkuva alkaa tulla näkyväksi. Nämä vuodet ovat koko myöhemmän elämän kivijalka ja samalla myös vanhemmuuden kannalta tärkeitä vuorovaikutuksen aikoja. Tämän jälkeen kunkin kehitysvaiheen alussa syntyy uusi sosiaalinen tilanne, joka määrittelee sen kehitysvaiheen mahdollisuudet.

Kun lapsi pääsee laajentamaan reviiriään kodin ulkopuolelle, kohtaa hän heti erilaisia tilanteita ja kulttuurillisia merkityksiä. Tätä teoreettista ilmiötä, jossa suhteuttamisella ja hahmottamalla saadaan asiat näkyviksi, kutsutaan kehitykseksi. (Hakkarainen 2008, 23)

Lapsi kehittyy itsekeskeisyydestä kaveruuteen. Lapsuuden alkuvuosina muut lapset ovat häiriöitä äidin ja lapsen suhteessa. Tämän jälkeen vieraista lapsista tulee elottomia objekteja, joita voidaan esimerkiksi työntää. Jossain vaiheessa muista lapsista tulee auttajia mieluisissa leikeissä, kunnes toisista tulee objekteja, joita voi vihata tai rakastaa. (Freud 2000, 83) Lapset pitävät vallan välikappaleina tunteita. Tunteet ovat myös siteitä, joilla ylläpidetään ihmissuhteita. (Törrönen 1999, 12)

Lapsen sosiaaliseen kehitykseen vaikuttaa myös epävirallinen sosiaalinen ympäristö. Sen tarjoaa useimmiten naapurusto. Tämä tarkoittaa että naapuruston vanhemmat tarkkailevat lapsiryhmää ja puuttuvat esim. luvattomiin poissaoloihin koulusta. Naapuruston vaikutukset kanavoituvat kuitenkin perheen kautta. Jos perhe on vahva, ei naapuruston negatiivinen tai positiivinen vaikutus saavuta lasta niin helposti, mutta perheen heikkous altistaa lasta enemmän naapuruston vaikutteille. (Pulkkinen 2003, 19)

Lapset käsitetään yksilöinä, joilla on jokaisella oma persoonallisuus. Jotta jokaisen lapsen oma minäkuva pääsee kehittymään, vaatii se lapsen ohjaajalta eli vanhemmalta, hyvää tietämystä siitä millainen on lapsen oma minä. Kun tämä tietämys on riittävällä tasolla, hyvässä vuorovaikutuksessa voi pelkkä katse riittää kertomaan lapselle paljon informaatiota aikuisen ajatuksista. (Helenius 2008, 53)

Lapset nähdään eri ominaisuuksien summana ja usein käyttäytymistutkimuksissa painotetaan ominaisuuksia, jotka liittyvät lapsiin. Toiminnallisuus ja osallisuus ovat uusia lähtökohtia lapsuustutkimukseen. Yhteiskunnassa lapsia ei niinkään nähdä aina aikuisten päätöksen varassa elävinä epäkypsinä olentoina, vaan yhteiskunnan tulee luoda tilaa heidän osallisuudelleen. (Hurtig 2003, 35) Kognitiivinen kehitys ei ole sidoksissa kieleen, mutta kielen omaksuminen on yleensä kiinteä osa kehitystä. Lapsi nähdään usein oppijana, joka aktiivisesti rakentaa kuvaa ympäröivästä maailmasta. (Lyytinen 2003, 106)

Käytöshäiriöt yleistyvät murrosiässä, osana psykofysiologisia muutoksia. Tähän samaan muutokseen liittyy Helkaman (2002, 131) toteamus, että ne säännöt, jotka ylittävät meidän moraalikynnyksemme, eivät ole hyväksyttäviä. Moraalikynnyksen alittavat säännöt ovat ikään kuin rikottavissa olevia tapasääntöjä. Murrosikä voidaan nähdä myös sosiaalisena syntymänä. Fyysisten muutosten lisäksi voi lapsella esiintyä epäsosiaalista käytöstä. (Helkama 2002, 131)

Murrosiän aikana sosiaaliset yhteisöt laajenevat ja alkavat muuttua todellisemmiksi. Herkkyys näille yhteisöille syntyy häpeän heräämisestä. Näiden vaikutus antaa uusia elämän sisältöjä ja kehitys tapahtuu yhteydessä näihin yhteisöihin. (Turunen 1996, 104) Niin kauan kuin tämä häpeän tunne toimii, kehittyy lapsi normaalisti, mutta jos lapsi alkaa sotia maailmaa vastaan asettamalla muita häpeään, ei lapsi ole valmis kohtaamaan omia arkoja kohtiaan. (Turunen 1996, 104) Tällöin syntyy ongelmia, joita lastensuojelussa joudutaan usein kohtaamaan kuten esimerkiksi koulukiusaaminen ja rajaton käytös.

Lasten ongelmien ymmärtäminen vaatii jatkuvasti kasvavan määrän tietoa eri kasvun - ja kehityksen osa-alueista. Usein ongelmatilanteissa lapsuusaikojen turvarakenteet ovat olleet puutteelliset. Tästä johtuen murrosiässä heikot rakenteet alkavat ympäriltä sortua, koska niiden perusta ei ole tarpeeksi vahva. Ongelmallista tämän päivän lastensuojelun sijoituksissa on, että kenelläkään ei ole oikein käsitystä siitä miksi nuori käyttäytyy siten kuin käyttäytyy. Veresovin non-lineaarinen malli antaa meille suuntaa, miten henkinen kehitys etenee, mutta tämän kehitysprosessin vääristymille meidän on etsittävä syytä muualta. (Veresov 2008, 30)

Näihin kehitysprosessin vääristymiin pyritään lastensuojelussa usein puuttamaan sijoituksen keinoin. Ennen kuin vääristymät voidaan korjata, on ne ensin tunnistettava. Joka tapauksessa sijoitettu lapsi on samanlainen ihmisarvoltaan kuin kuka tahansa muu ja on erityisen tärkeää, että ihmisoi-keudet toteutuvat myös sijoitetun lapsen kohdalla. Sijoituksessa olevalla lapsella on sanavalta itseään koskeviin asioihin ikä- ja kehitystason mukaisesti. (Sinko 2004, 35; Lastensuojelulaki 417/2007, 4§)

5.2. Vanhemmat ja perheen määrittely

Lapsuus on selkeästi oma elämänvaihe ja se nähdään oleellisena osana ydinperhettä. Lasten kasvuolosuhteisiin vaikuttavat vanhempien elinolosuhteet. Yleisen taloustilanteen vaihtelut ja taloudellinen ahdinko vaikuttavat suoraan lapsen hyvinvointia alentavasti. Usein lapsen sijoittaminen aiheuttaa kriisin perheessä sekä vanhempien häpeää ja leimautumisen tunnetta. (Saarikallio- Torp, Heino, Hiilamo, Hytti & Rajavaara 2010, 238)

Yhteiskuntamme määrittelee omalta osaltaan sen millainen perheen tulisi olla. Yleisesti kulttuurissamme ydinperhe määritellään siten, että siihen kuuluvat lapsi ja hänen vanhempansa. Yhteiskunnan kehittyessä ja muuttuessa ovat myös perheiden rakenteet ja perhekäsitys muuttunut kovasti perinteisestä ydinperhemallista monipuolisempaan suuntaan. Tämä tar-

koittaa sitä että entinen äiti, isä ja kaksi lasta ajattelu on saanut uusia muotoja, joissa mikään edeltävistä määreistä ei välttämättä ole vakio.

Yhteiskunta ja sen lainsäädäntö asettaa tietyt perusedellytykset perheelle oli se miten tahansa muodostunut. Perheessä vanhempien tehtävä on kasvattaa lapsia niin, että he joskus pärjäävät itsenäisinä aikuisina. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen & Tapio 2010, 10) Lapsia on suojeltava, jotta he eivät joutuisi fyysiselle tai psyykkiselle vaaralle alttiiksi. Vanhempien vastuu on sitä suurempi mitä nuorempia lapset ovat. (Sinkkonen 2010, 23)

Suomalainen tutkimus luo kuvaa modernin ydinperheen elementeistä. Näitä ovat heteroseksuaalinen avioliitto, yksityisen ja yleisen elämän erottelu, biologinen vanhemmuus ja vanhemmuuden kaksois-standardi eli isän ja äidin roolit vastuunjaossa. Nyky-yhteiskunnassa perhemuodot ovat moninaistuneet ja erilaiset vaihtoehdot tulleet tavallisiksi. (Nätkin 2003, 18) Esimerkiksi sateenkaariperheet ja uusioperheet ovat esimerkkejä nykypäivän moninaistuneista perhemuodoista.

Ajoittain joidenkin lasten elämäntilanne ja kohtelu nähdään yhteiskunnassa huonossa valossa. Tämä johtuu usein perhetaustasta. Huonosti kohdellut lapset herättävät keskustelua ja myötätuntoa ihmisten parissa. Usein kuulee voimakkaita kannanottoja siihen kuinka ketäkin tulisi hoitaa tai kasvattaa. Tämä reagointi on aitoa, mutta näkökulmat ovat usein yksipuolisia. Elämäntilanteita ei voi tarkastella objektiivisesti, niinpä onkin hyvä käyttää jotain tutkimuksellista lähestymistapaa. (Törrönen 1999, 12–13)

Lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta korostavat teoriat antavat perusteet pohjata perhetyö perhekeskeisiin ja dialogisiin menetelmiin, jotka ovat yksinkertaisuudessaan keskusteluja vanhempien kanssa (Hurtig 2003, 39). Olennaiseksi tällöin muodostuvat vuorovaikutussuhteet ja niiden rakentaminen.

Sipilän varakodissa toteutetaan perhekeskeistä kasvatustyötä. Siinä laajalaisesti arvioidaan perheiden tarpeita ja perhetaustoja. Juuri perheen tarpeet ja taustat määrittelevät työntekijöiden työnkuvaa ja perhetyön

osuutta arvioissa. Perhekeskeinen työskentelytapa poikkeaa monilta osin asiantuntijakeskeisestä työskentelystä. (Vilén ym. 2010, 29) Sen sijaan, että arviointi olisi asiantuntijamaisesti teoreettista, voivat lastenkodin arjen mittarit parantaa perheen arviointiprosessin toteutumista, jäsentää tietojen keräämistä ja varmistaa, että oleellinen perheestä arvioidaan (Johnson & Stone 2006, 23).

5.3 Haavoittuvuus ja perheiden ongelmat

Lapsen elämään vaikuttavia tekijöitä voidaan ryhmitellä eri tavoin. Jos jokin tekijä on kielteinen, on se riskitekijä. Riskitekijöitä voivat olla mm. perheväkivalta tai lapsen oma tarkkaavaisuushäiriö. Riskitekijöiden lisäksi puhutaan haavoittuvuudesta. Haavoittuvuus on alttiutta kielteisille vaikutuksille olosuhteissa, jossa riskit ovat jo valmiiksi suuret. Esimerkiksi jos lapsi on joutunut pakenemaan perheväkivaltaa kadulle, on hänellä suurempi riski alkaa käyttämään huumeita tarjoajan kohdalle sattua, kuin silloin kun lapsi tapaa tarjoajan tullessaan turvallisesta kodista. Samoin väkivaltaviihde ei niinkään ole vahingollista turvallisessa ympäristössä asuvalle, mutta riskiryhmille se voi tarjota uusia väkivallan muotoja. (Pulkkinen 2002, 15)

Lapsuus on osa perhettä ja perhe on osa parisuhdetta. Tätä yhtälöä säätelevät, tukevat tai rasittavat perheen sisäiset ja ulkoiset tekijät. Tämä tulee korostuneesti esille uusioperheissä. Suhteet uusiin ja vanhoihin ihmisiin on usein ristiriitaisia. Lasten hyvinvointiin vaikuttavat perheessä eri tekijät. Näistä oleellisimpia ovat biologiset ja sosioekonomiset riskit, äidin mielenterveysongelmat ja perhedynamiikan toimimattomuus. Useimmat lapset kykenevät sietämään yhden riskitekijän. Omakohtainenkin kokemus on osoittanut, että sijoitetuilla lapsilla riskitekijöitä on yleensä useampia. Ne vaikuttavat lapsen psyykettä heikentävällä tavalla. (Salo 2011, 30)

Omakohtaiset ja kollegojen kokemukset on myös osoittanut että sijoitettujen lasten lähtökohdat ovat vain harvoin ydinperheessä. Viimeisen kym-

menen vuoden aikana olen tavannut noin 150–200 sijoitettua lasta ja heistä alle viisi on tullut niin sanotusta ydinperheestä, jossa biologiset vanhemmat ovat keskenään naimisissa. Tätä näkemystä tukee myös Heinon tekemä tutkimus, joka toteaa että enemmistö lapsista asuu perheessä, jossa on kaksi vanhempaa (Heino 2009, 62).

Tutkimusaineistosta käy ilmi seikkoja joille löytyy myös omakohtaista käytännön kokemusta. Lastensuojelun asiakkuus alkaa kahdella kolmesta lapsesta tilanteessa jossa he asuvat toisen biologisen vanhemman luona. Yleensä tämä vanhempi on äiti. Huostaanotetuista lapsista 25 % tuli ydinperheestä ja 55 % otettiin huostaan yhden vanhemman perheestä. (Heino 2009, 62)

Myös huono-osaisuus näyttäytyy lastensuojelussa sillä 45 % asiakkaista tuli tutkimuksen mukaan asiakkaaksi perheestä jossa saatiin tai oli saatu toimeentulotukea. Huono-osaisuus näkyy vielä selkeämmin huostaanotoissa sillä 54 % huostaan otetuista lapsista tuli perheistä jotka sai tai oli saanut toimeentulotukea. (Heino 2009, 63)

Vaikka perhe olisi kehittynyt ja muodostunut miten tahansa saattaa niissä esiintyä perhetaustasta johtuvia ongelmia, joita perhe ei omin voimin kykene selvittämään. Tällöin voi ulkopuolinen apu tuoda selkeyttä tilanteeseen. (Tervonen-Arnkill 2006, 62) Esimerkiksi perheväkivaltaa kokeneet tai nähneet lapset saattavat mieltää väkivallan perhe-elämään kuuluvaksi asiaksi. Nämä väkivaltatilanteet pidetään salaisuutena eikä niistä puhuta tai niitä ei edes välttämättä käsitetä väkivallaksi. (Forsberg 2002, 44)

Vanhempien väliset vakavat parisuhdeongelmat ovat suurimpia syitä vanhempi-lapsi- ja kiintymyssuhteiden kehittymättömyydelle ja siitä johtuville sijoituksille. Nämä ongelmat ovat voineet esiintyä perheen arjessa menneisyydessä tai ne voivat olla tämän hetken ongelmia. (Salo 2011, 28) Myös vanhemman mielenterveysongelmat ovat suuri syy huostaanotoille koska huostaanottilanteessa olevista lapsista 60 % asui kodissa jossa vanhemmalla oli jonkin asteinen mielenterveysongelma (Heino 2009, 63).

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa todetaan että tämän päivän lasten arki rakentuu kodin piiriin, kaverisuhteisiin ja harrastuksiin. Suomalaisilla lapsilla kuitenkin esiintyy eriarvoisuutta läheisissä ihmissuhteissa, perheen yhteisöllisyydessä, kaverisuhteissa ja harrastuksissa. Tämä näyttäytyy siten että perheiden yhteiset aterioiden ateriat ovat vähentyneet, lapsilla ei aina ole aikuista jonka kanssa keskustella ja hyvät kaverisuhteet ovat joillain vähäisiä. Myös harrastuneisuus vähenee murrosiän myötä. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014, 108)

Perhebarometri vuodelta 2011(Perhebarometri 2011, 127) arvioi yhdeksi perhettä haavoittavaksi tekijäksi myös vanhempien ansioyö määrän ja siihen liittyvien kiireiden kasvua. Tämä hyvätuloisten vanhempien ongelma on alkanut näyttämään itselleni työkentällä viime vuosina.

Kaikki edellä mainitut riskitekijät ovat myös mahdollisesti ratkaistavissa perheen tai läheisverkoston sisäisesti, mutta kun ne kasvavat niin suuriksi että niitä ei voida sisäisesti ratkaista, tarvitaan perhetyötä tai väliaikaista sijoitusta ja sen rinnalla kulkevaa perhetyötä.

5.4. Kasvatuksen periaatteet

Kasvatusta ei voi perustella tai määritellä yksittäisellä määritelmällä (Värri 2002, 21). Määritelmällä voidaan kuitenkin hieman avata sitä kenttää, jossa lastensuojelu toimii. Lapsista tulisi kasvattaa yhteisön jäseniä ja tätä kasvuprosessia voidaan pitää joko sosialisatona tai kasvatuksena. Näiden käsitteiden eroista on olemassa monia näkemyksiä. (Nivala 2006, 27) Tässä asiayhteydessä on mielestäni kuitenkin hyvä käyttää kasvatusta tavoitteellisena toimintana. Kasvatuskäytänteitä ei voi pitää pelkästään tulevaisuuden tavoitteena, vaan ne ovat kasvatettavan parhaiden kykyjen esiin saattamista tässä hetkessä. (Värri 2002, 23)

Nykypäivänä kasvatusta on usein hyvekeskeistä eli lapsi palkitaan ja lahjoitetaan oikeanlaisesta käyttäytymisestä. Näin ollen pettymysten sietokyky ei pääse kehittymään. Prosessin seurauksena kielteiset tunteet ovat tiedos-

tamattomia ja näin ollen voimakkaampia. Niiden käsittely ei ole päässeet kehittymään. Itsetuntemus antaa lapselle käsityksen omista ennakkoluuloistaan ja näin tukee lapsen kehitystä tasapainoiseen aikuisuuteen. (Puolimatka 2010, 58)

Lapsen rehellisyys ja sen kehitys ovat kiinni siitä kuinka anteeksiantavassa ympäristössä lapsi elää. Täydellinen anteeksiantamus on lähtökohta moraaliselle kehitykselle. (Puolimatka 2010, 62) Ihmisten tarinat usein kertovat selviytymisestä kun on jouduttu vaikeuksiin ja kuinka ongelmat voitetaan. Tätä kerrontaa tapahtuu varsinkin kun vaikeudet johtuvat olemassaolosta, ihmissuhteista tai ihan vain elämän piiristä. (Hyväri 2001, 18) Tätä kautta lapsesta kasvaa ja kasvatetaan kansalainen eli valmistetaan elämään ja toimimaan erilaisissa yhteisöissä. Ihmisessä tulee siis kehittää ominaisuuksia, jotka tukevat tätä päämäärää. (Nivala 2006, 27)

Kaiken edellä mainitun nivoo yhteen kasvatusympäristö, joka Vienolan (2011, 162) mukaan rakentuu kasvatuskumppanuudesta ja kasvuympäristöstä, jossa lasta odottaa syntymästä asti rinnakkaisia ja sisäkkäisiä yhteisöjä, joiden eettiset periaatteet ja normit vaihtelevat. Vienola myös tiivistää eettisyyden kolmeen käsiteryhmään, joita ovat hyveet, oikeudet ja velvollisuudet.

Sosiaalinen -ja moraalinen oppiminen kulkevat käsi kädessä. Lapsen oppiminen tapahtuu havainnoimalla muiden onnistumisia tai epäonnistumisia sekä tietysti omista kokemuksista. (Vienola 2011, 176) Lapsen kehitys eettisesti ja moraalisesti eheäksi yksilöksi vaatii lämpimän ja huolehtivan ympäristön (Vienola 2011, 177). Tässä kasvatusympäristössä on tiettyjä määritelmiä, jotka toteutuvat myös arviotyön prosessissa. Prosessin kannalta tärkeää on, että vain ne menetelmät ovat käytössä, jotka sallivat kasvatettavan omaehtoisen ja tiedostavan toiminnan. Kasvatus on arvokkaan tiedon välittämistä kasvatettavalle ja kasvattaja ottaa huomioon toiminnassaan kasvatettavan näkökulman. (Värri 2002, 30)

Kun yhdistetään hyvekeskeinen kasvatus ja vanhempien omat sekä perheen sisäiset ongelmat on kokonaisuus jo niin hauras että pienikin muutos

voi laukaista tapahtumaketjun jota ei voida ratkaista perheen sisäisesti. Tällaisia tilanteita varten on yhteiskuntaan rakentunut sosiaalinen auttaja-verkosto (sosiaali-viranomaiset) jonka puoleen voi kääntyä tai joka vastavuoroisesti ottaa yhteyttä jos ulkopuolelta havaitaan perheen voivan huonosti.

5.5. Arvioitavat lapset

Kitinoja on tiivistänyt tyypillisen kuvauksen koulukotinuoresta ja luonut siitä yleistävän mallin. Tuo lapsi on syntyjään suomalainen poika, jolla on yksinhuoltajaäiti ja he asuvat keskivertoa isommassa kaupunkimaisessa kunnassa. Hän on aloittanut koulun normaalisti, mutta siirretty jossain vaiheessa erityisopetukseen. Oletettavaa on myös, että lapsi on jäänyt kerran luokalleen. (Kitinoja 2004, 100) Oman kokemuksen mukaan tämä mallinutus on aika pitkälle kuvaus myös arvioon tulevasta lapsesta.

Suurella osalla arvioitavista lapsista on koulunkäynnin ja päihteiden kanssa ongelmia, sekä toiminnanohjaksellisia ongelmia ja psyykkistä oirehdintaa. Kouluterveyskyselyn mukaan on myös päihdemyönteisyys kiellettyjä huumeita kohtaan kasvanut viime vuosien aikana. (Kouluterveyskysely 2013) Koulukiusaamista esiintyy myös suurelta osin arvioitavissa nuorissa. Kiusaaminen aiheuttaa henkisiä- sekä mielialaongelmia, jotka saattavat johtaa jopa itsetuhoisiin ajatuksiin ja tekoihin. (Pörhölä 2008, 96) Nämä ongelmat näkyvät usein arvioinnissa käytöshäiriöinä.

Osalla nuorista on myös kokemuksia seksuaalisesta väkivallasta. Arvion oleellisena osana ovatkin väkivallan sosiaaliset vaikutukset. Varsinkin naisilla kokemukset seksuaalisesta väkivallasta voivat johtaa siihen, että he hakevat helposti turvaa riskialttiista suhteesta, joihin kuuluu usein hyväksikäyttöä ja päihteitä. Tällöin myös lasten vaara kohdata lisää väkivaltaa lisääntyy. (Piispa & Honkatukia 2008, 110)

Lapsi tekee aluksi ratkaisuja sen elämäkäsityksen nojalla, joka hänellä on. Eteenpäin mentäessä hän usein havaitsee, että hänen arvokäsityk-

sensä saattavat olla vääristyneitä. (Puolimatka 2010, 116) Tähän uudelleenharkintaan me usein perustamme toimintamme lastensuojelussa. Arvioinnissa on tärkeää, että havaitaan lapsen vääristyneet arvokäsitykset ja saadaan ne puettua sanoiksi. Kun saamme puettua vääristyneet arvot sanoiksi, on niiden havainnointi ja niihin puuttuminen helpompaa.

Lähtökohtaisesti puhuttaessa lastensuojelusta on oleellista ymmärtää lastensuojelulain asettamat perusteet:

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelulaki 4§.

Suomessa pyritään lapsia suojelemaan muutenkin ja suojelemaan velvoitetaan muutkin kuin lastensuojelun toimijat. Esimerkiksi koulut, päiväkodit, neuvolajärjestelmä. Institutionaalisen lastensuojelun tehtävä on suojella lapsia heidän vanhemmiltaan tai heiltä itseltään silloin kun vaara on ilmeinen. (Pösö 2007, 35)

Lapsen eheytyminen on pitkä prosessi, jossa lapsen tulee löytää vahvuutensa. Onkin ensiarvoisen tärkeää auttaa lapsia saamaan omat kykynsä käyttöön. (Tuovila 2008, 73) Tähän Sipilän varakodissa pyritään koettamalla löytää arvioimalla voimavaroja lapsen elämästä.

6 KEHITTÄMISMENETELMÄT

6.1 Toimintatutkimus ja kehittämistoiminta

Tämä työ on kehittämishanke, jossa asioita tarkastellaan kuitenkin tutkimuksen näkökulmasta ja kehittämismenetelmien perustelut löytyvät erilaisien tutkimusten teorioista. Vaikka seuraavassa osiossa puhun tutkimuksen ominaispiirteistä, on ne myös kehittämistyön ominispiirteitä. Vaikka lähdekirjallisuudessa puhutaan tutkijasta, on lähtökohtani tässä työssä ollut kehittäjän rooli.

Kehittämistoiminta rakentuu suhteessa tutkimukseen siten, että siinä sovelletaan tutkimuksen tietoa. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta yhdistää tutkimuksellisen lähestymisen ja kehittämisen. Kehittämistoimintaa voi tutkimuksen näkökulmasta hamotella. Tällöin kehittämistoiminta yhdistetään tutkimukseen. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta on laaja yleiskäsite ja määrittelee tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteämispisteen. (Toikko & Rantanen 2009, 19–20)

Kun edellämainittua risteämispistettä lähestytään kehittämisen suunnasta, ei sitouduta tutkimuksen logiikkaan ja periaatteisiin, vaan korostetaan kehittämistä, joissa niihin nojataan tarpeen niin vaatiessa. Puhutaan siis uudesta tiedonmuodostustavasta, jossa tutkimuksella on avustava rooli. (Toikko & Rantanen 2009, 21)

On tärkeää että kehittäminen on havahduttavaa ja toimivaa. Eli hyvä tutkimus herättää ajattelemaan ja näkemään asioita uudella tavalla. Tätä tutkimusta tulee tarkastella toimivuutensa kannalta ja tässä tapauksessa myös vallan näkökulmasta. Onnistuessaan tutkimus saa ihmisen uskomaan omiin kykyihinsä. (Heikkinen & Syrjälä 2007, 157) Toimintatutkimukselle onkin ominaista, että tutkija ja tutkittavat asettavat tavoitteita tutkimukselle (Kuula 2001, 219).

Siinä missä teoreettinen tutkimus selvittää miten asiat ovat ja muodostaa sen perusteella teoreettista tietoa, toimintatutkimus pohjaa käytännön tietoon. Perinteistä tutkimusta pidetään luonnontieteeseen pohjaavana, kun

taas toimintatutkimus löytää juurensa sosiaalitieteistä ja pragmatismista. (Heikkinen ym. 2007, 19) Pragmatismissa korostetaan, että tieto liittyy aina toimintaan, ihmisten pyrkimyksiin jäsentää kokemuksiaan ja sopeutua ympäristöönsä.

Toimintatutkimuksen perusta on interventiossa eli toisin sanoen väliintulossa, jolla yritetään muuttaa käytössä olevia rakenteita. Toimintatutkimus suuntaa perinteisestä tutkimuksesta poiketen tiedon tutkijasta pois päin tekijöihin, joille tutkimustieto on työväline. (Heikkinen ym. 2007, 28) Toimintatutkimuksen rakenne on alati kehittyvä, jota muutetaan aina ympäristön muutoksen mukaan.

Tutkimuksessa oleellisena osana on dialektisuus, jossa todellisuus rakentuu dialektisen prosessin seurauksena. Dialektisuus tarkoittaa siis teesien ja antiteesien muodostamaa synteesiä. Synteesiin sisältyy molempien näkökulmien totuudet. Historiassa dialektisuus on näkynyt ideologioiden vastakkainasetteluna. Samaan tapaan rakentuu sosiaalinen toiminta toimintatutkimuksessa. (Heikkinen ym. 2007, 154) Tässä kehittämishankkeessa käytetään suurelta osin juuri dialektisuutta

Yhteiskunnallista ja yksilöllistä toimintaa ei voi ymmärtää vain syy-seuraus-suhteiden valossa vaan toiminnalle löytyy selitykset tutkittaessa päämääriä, joita ihmiset ja yhteiskunta asettavat itselleen. On siis tarkasteltava inhimillistä toimintaa. Ihmisen toiminta poikkeaa mekanistisista luonnon tapahtumista ja näin ollen on otettava huomioon ihmisen toiminnan erityisluonteisuus. (Heikkinen, ym. 2007, 43) Ihmisen toiminnassa on aina tunne mukana.

6.2 Havainnointi

Havainnointi voidaan määritellä siten että tutkija tarkkailee tutkimuksen kohdetta. Tarkkailu on enemmän tai vähemmän objektiivista. Tarkkailun aikana tarkkailija eli tutkija tekee muistiinpanoja tai kenttäraporttia. Havainnointia voi tehdä joko siten että tutkija on osallistuvassa roolissa tai enemmän tutkijan roolissa. Tarkkailutilanteessa on vaikeaa ja toisaalta myös tarpeetonta olla täysin ulkopuolinen tarkkailtavaan kohteeseen nähden. Tutkijan tulee muistaa oma moraalinen vastuu puuttua epäkohtiin. Toisaalta tutkijan on tällöin tunnettava tutkittavan kohteen moraalikoodisto. (Metsämuuronen 2001, 45)

Havainnointia voidaan käyttää laadullisessa tutkimuksessa monella eri tavalla. Havainnointitavat erottaa toisistaan tutkijan rooli, joka vaihtelee eri havainnointitapojen välissä. Tässä työssä olen käyttänyt **aktivoivaa osallistuvaa havainnointia** (toimintatutkimus), **osallistuvaa havainnointia**, ja **tarkkailevaa havainnointia**. Näitä eri malleja on käytetty tässä järjestyksessä johtuen työn luonteesta ja omien työtehtävien muuttumisen vuoksi. Samalla havainnoinnin luonteen muutos on edesauttanut pyrkimystäni ulkoistaa itseni työstä tämän prosessin loputtua. Havainnot on kirjattu ylös ja niitä on käytetty hyväksi niin arviointimallin kehittämisessä kuin myös tämän raportin kirjoittamisessa.

Aktivoivan osallistuvan havainnoinnin perusta on interventiossa, jolla yritetään muuttaa käytössä olevia rakenteita. Toimintatutkimus suuntaa perinteisestä tutkimuksesta poiketen tiedon tutkijasta pois päin tekijöihin, joille tutkimustieto on työväline. Toimintatutkimuksen rakenne on alati kehittyvä, jota muutetaan aina ympäristön muutoksen mukaan. Tämä on toteutunut kehittämishankkeen alussa kun ihmisiä on tutustutettu uuteen arviointimalliin ja heitä on aktivoitu osallistumaan kehitystyöhön. Tutkijan rooli on aktivoida osallistujia jatkuvasti kehittämään tutkittavaa aihetta. (Heikkinen ym. 2007, 28)

Osallistuva havainnointi on subjektiivista toimintaa ja näin ollen johdattelevuutta on vältettävä. On merkityksellistä havainnoida arviointimallin osa-

alueiden toimivuutta. Aineisto kerätään usein toiminnan kuluessa, mutta jos havainnoija osallistuu toimintaan, kuten monesti on, joudutaan havainnot kirjaamaan myöhemmin. Havainnoissa on myös oleellista kirjata mallin toimivuutta, ei sen aiheuttamaan reagoitua. Osallistuvalla havainnoinnilla voidaan kuvata tai selittää sosiaalista toimintaa. Havainnoinnista saatavalla informaatiolla voidaan tätä toimintaa muuttaa. Osallistuva havainnointi voi selittää miksi asiat muuttuvat tai miksi ne eivät muutu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Osallistuvaa havainnointia on käytetty kun arviointiin osallistuva henkilökunta jo käyttää mallia ja kehittää sitä ongelmakeskeisesti. Osallistuvaa havainnointia voidaan hyödyntää kun halutaan tutkia ihmisten toimintatapoja. (Vilka 2005, 119–120) Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu toimintaan osana työyhteisöä samalla havainnoiden.

Tässä kehittämishankkeessa on käytetty loppupuolella myös **tarkkailevaa havainnointia**. Tarkkaileva havainnointi eroaa osallistuvasta havainnoinnista sillä että tarkkailu tapahtuu ulkopuolelta. Tällöin olen asettanut itseni ulkopuolelle tutkimuskohteeseen nähden. Tähän tarkoitukseen eli prosessimisen käyttäytymisen tutkimiseen tarkkaileva havainnointi sopii erityisen hyvin, koska siinä havainnoidaan kuinka ihmiset käyttäytyvät suhteessa ympäristöönsä. (Vilka 2006, 43) Tarkkaileva havainnointi on ollut käytössä, kun arviointi on muuttunut itseohjautuvaksi ja sisältäpäin itseään korjaavaksi. Tästä voidaan myös käyttää nimitystä havainnointi ilman osallistumista. Oleellista on, ettei tutkija samastu tutkittavaan yhteisöön, vaan pitää tutkijan roolin. (Metsämuuronen 2006, 117)

Tässä kehittämishankkeessa on pääsääntöisesti käytetty aktivoivaa osallistuvaa havainnointia ja tarkkailevaa havainnointia, mutta havainnoinnin moniulotteisuuden takia on perusteltua esitellä myös osallistuva havainnointi, koska sen ominaispiirteitä oli nähtävissä arviointia tehtäessä. Tämän kehittämishankkeen aikana havainnoin asiakkaita ja henkilökuntaa eri tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Havainnointia tein eri lähtökohdista ja havainnointityyppejä käyttäen.

6.4. Teemahaastattelu

Tutkimuksen oleellisena osana ovat haastattelut, joita on hyvä tehdä tutkimuksen eri vaiheissa. Tämä on toimintatutkimuksessa hyvä tehdä teemahaastattelulla, jossa tehdyt havainnot muodostavat haastattelu rungon. (Heikkinen ym. 2007, 110)

Haastattelun päämääränä on kerätä sellaista aineistoa, jonka pohjalta voidaan luotettavasti tehdä päätelmiä tutkittavasta ilmiöstä. Nämä päätelmät on jo suunniteltaessa sovittava. Oletukset ovat ongelmallisia teemahaastattelussa. Teemahaastattelussa on kiinnostus yleensä tutkittavan ilmiön perusluonteessa ja ominaisuuksissa. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 40–41)

Teemahaastattelua toteutettaessa on hyvä tunnistaa sen ominaispiirteet. Haastateltavien tulee olla kokenut tietyn tilanteen. Tutkijan on tiedettävä alustavasti tutkittavasta aiheesta tiettyjä perusasioita kuten rakenne ja kokonaisuus. Näiden asioiden avulla on tutkija kyennyt päätelemään tiettyjä oletuksia tutkittavasta aiheesta. Tämän jälkeen tutkijan tulee rakentaa haastattelukysymykset eli teemat ja nämä kysymykset suunnataan haastateltaviin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47)

Oleellista teemahaastattelussa ovat teemat, joista haastattelu koostuu. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu eli teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta niihin liittyviä mahdollisia lisäkysymyksiä ei ole määritetty tarkasti. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidun haastattelun jäykkä ja pikkutarkka kysymysten muoto ja järjestys. Teemahaastattelu mahdollistaa hyvin syvällisenkin tiedon keruun. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48)

Puolistrukturoidun haastattelun etu on myös, että vastausvaihtoehtoja ei ole ennalta määritetty kuten strukturoidussa haastattelussa, vaan vastaaja kykenee kertomaan kokemuksistaan omin sanoin. Vain aihealueet ovat määritetty ennakkoon. Haastattelijä voi määritellä haastattelun teema-alueen, mutta vastaaja valitsee kuinka syvällisesti kuhunkin aihealueeseen haluaa vastata. (Eskola & Suoranta 2005, 87)

Haastattelu on joustava tutkimusmuoto myös siinä valossa että kysymysjärjestyksen voi päättää itse. Haastattelun tarkoitus on saada mahdollisimman paljon relevanttia tietoa aiheesta. Siksi onkin tärkeää antaa kysymykset mahdollisimman aikaisin vastaajille arvioitaviksi. On eettisesti tärkeää, että haastateltava tietää miksi häntä haastatellaan ja mihin tuloksia käytetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73)

Teemahaastattelujen kysymykset voi jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Näitä ovat tosiasiakysymykset ja mielipidekysymykset. Oleellista teemahaastattelulle on että kaikki kysymykset, myös tosiasiakysymykset, ovat tyypiltään avoimia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 106)

Tässä kehittämiskankkeessa teemahaastattelua on sovellettu siten, että työntekijöitä haastateltiin aluksi avoimin kysymyksin aina tilanteen salliessa esimerkiksi työvuorojen päätteeksi. Alusa oli tärkeää saada tietoa koko arviointimallista ja myöhemmin vasta, vastausten teemoittelun jälkeen, oli oleellista saada yksityiskohtaisempaa tietoa haastateltavilta. Havainnot tukivat monilta osin haastattelun tuloksia ja päinvastoin. Tällöin tuli esille erilaisia asioita, jotka ryhmittelin teemojen alle. Toteutin myös sähköpostikyselyn, joka omalta osaltaan oli myös teemahaastattelu.

6.5 Aineiston teemoittelu

Laadullisen tutkimuksen aineistoa analysoidaan, jotta tutkittavasta asiasta saadaan tuotettua uutta tietoa. Analysointi tarkoittaa aineiston tiivistämistä ilman, että oleellinen tieto aineistosta katoaa tai muuttuu. (Eskola & Suoranta 1998, 138) Ongelmia tuottaa tulkintojen tekeminen. Tulkintojen onnistuminen on kiinni tutkijan ajattelutavasta. Tarkoituksena on nähdä ilmiö mahdollisimman pelkistettynä ilman ennako-odotuksia. (Eskola & Suoranta 1998, 147)

Oleellinen osa aineiston analyysia on aineiston luokittelu. Kun aineiston eri osia vertaillaan toisiinsa, tällöin jäsenämme tutkittavaa ilmiötä. Luokitte-
lua voi nimittää päättelyksi. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 147) Kun tarkaste-

lemme haastattelusta nousevia, toistuvia ilmiöitä, teemme teemoittelua. Teemoittelun hyöty on, että usein teemoittelussa nousee esiin asioita, joita ei alkuperäiset, oletetut teemat sisältäneet. Teemat perustuvat paljolti siihen miten haastattelija tulkitsee haastateltavien sanomaa. Haastattelujen ja havainnoinnin teemat ovat tutkijan tulkintoja. Onkin hyvin epätodennäköistä, että kaksi haastateltavaa kertoisi samalla lailla samasta asiasta. Sama ilmiö voi myös havainnoitaessa ilmetä monin eri tavoin. On myös oleellista tarkastella haastattelun ja havainnoinnin tuloksein yhteyksiä. Jos yhteyksiä ei tarkastella, jää analyysi ikään kuin puolitiehen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173–174)

Aineistosta on myös kannattavaa poimia tutkimusongelman kannalta oleellisia ja sitä selventäviä teemoja. Tärkeää on poimia tekstistä oleelliset aiheet, jotka liittyvät tutkimusongelmaan. Onnistunut teemoittelu on empirian ja teorian vuorovaikutusta, joka hyvässä tutkimuksessa näkyy näiden saumattomana lomittumisena. (Eskola & Suoranta 1998, 147)

Teemoittelu tapahtuu etsimällä aineistosta yhteneviä tai eroavaisia seikkoja riippuen siitä mitä teemoitellaan. Teemoittelua on mahdollista tehdä jonkun teorian pohjalta, jolloin aineistosta etsitään tuon teorian mukaista aineistoa. Teemoja voidaan etsiä isosta aineistosta esimerkiksi taulukoimalla vastauksia ja etsimällä sitä kautta yhtäläisyyksiä kun huomataan mitkä aiheet alkavat toistumaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006)

Jokainen haastattelu ja muistiinpano tulee purkaa sillä tarkkuudella että kyetään tietämään milloin kyseessä on joku teemoista milloin jokin muu aihe. Jos aineisto on laajaa, niin on hyvä jakaa aineisto pääteemaan ja alateemoihin. Kun aloitetaan alateemoista, rakentuu niiden kautta helpommin pääteemat, kun nähdään millaista materiaalia kerääntyy. (Aronson, 1994)

Tässä työssä on teemoiteltu havainnoitu-, haastatteleamalla saatu- ja sähköpostikyselyn aineisto. Aineisto on teemoiteltu siten, että kaikki se aineisto, joka liittyy lapsen sosiaaliseen kasvuun ja kehitykseen, on otettu mukaan. Muuhun liittyvää aineistoa on otettu mukaan soveltuvin osin.

7 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Prosessin lähtökohdat ja kulku

Arviotyön kehittämisen aloitin jo vuonna 2011, jolloin loin kehittäjänä lastensuojelin sijoituksen aikaiseen arvioon alustavan toimintarakenteen. Tähän asti arviot oli tehty pitkälti apukysymysten avulla joita sosiaalitoimi oli mahdollisesti esittänyt lasta sijoitaessaan. Rakenne oli kuitenkin vailla teoreettisia perusteluita ja sisälsi karkeita yleistyksiä eikä sillä ollut teoreettista viitekehystä. Niinpä lähtökohtani projektille on ollut rakentaa teoreettinen perusta arviotyölle ja jalostaa se arviointimalliksi, sekä kehittää sitä havainnoinnin ja Sipilän varakodin henkilökunnan antaman palautteen pohjalta.

Prosessiin osallistuivat kasvattajien lisäksi mukaan kaikki Sipilän varakodissa työskennelleet ammattihenkilöt eli sairaanhoitaja, perhetyöntekijä ja psykologi. Ammatillaiset kehittivät omia osa-alueitaan. Heidän osallisuutensa ei kuitenkaan vaikuta arviointiprosessin onnistumiseen, vaan heidän työnsä antaa lisäsisältöä arvioon ja sitä myötä lisäarvoa.

Prosessin kulku on jatkossa kuvattu kronologisessa järjestyksessä alkaen kehittämishankkeen hyväksynnästä. Aikajakso oli pitkä ja toiminnan intensiteetin vaihteluiden takia kehittäminen on ollut muutamaaan otteeseen takalalla. Kuviossa 5. on kuvattu ne työvaiheet ja eri vaiheissa aktiivisesti kehittämistyössä mukana olleet toimijat. Sipilän varakoti on suhteellisen pieni työyhteisö ja näin ollen kaikki henkilökuntaan kuuluvat ovat edesauttaneet prosessin etenemistä. Itse olen ollut mukana kehittäjänä kaikissa työvaiheissa ja omaa rooliani olen avannut kertoessani työvaiheista.

Prosessia kuvatessa olen viitannut liitteisiin enkä liittänyt niitä tekstiin kokonaisuuksien suuren koon vuoksi. Tekstissä on viitattu talokokouksiin, jotka olivat koko henkilökunnan kokoontumisia ja projektiryhmään, joka taas oli pienempi kokoonpano.

Sipilän varakodin johto antoi kehittämishankkeelle hyväksynnän ja toimeksiantosopimus allekirjoitettiin 17.5.2011 silloisen arviointiyksikön vastaavan ohjaajan kanssa. Koska kyseessä on yksityisen laitoksen toiminnan kehittäminen eikä asiakkaita identifioitu, ei tutkimuslupia toimeksiantajan mukaan tarvittu. Sipilän varakodin johto resurssoi kehittämishankkeeseen osallistumista antamalla projektiryhmään kuuluvien työntekijöiden käyttää omaa työaikaansa sen kehittämiseen, jotta arvion syvempää vaikuttavuutta saataisiin vahvistettua.

Kaikille osallistujille suunnittelin arviointimalliin alustava aikataulu, jonka mukaan he toimivat lapsen arvion edetessä. Tämä aikataulutus syntyi pitkälti talon arjen rakenteiden pohjalta siten että se myös ottaa huomioon työvuorolistaan sisältyvät seikat. Tärkeää on että vastuuhjaajat ovat tarpeeksi paljon läsnä lapsen sijoituksen ensimmäisinä päivinä. Samoin on oleellista, että vastuuhjaajilla on riittävästi aikaa kirjoittaa arvioinnin raportti.

Eriytyistyöntekijöiden aikataulutus ei ole riippuvainen kasvatushenkilöstön aikataulutuksesta, koska erityistyöntekijöiden työ asiakkaan kanssa on tapauskohtaista ja se ratkaistaan usein vasta ensimmäisen kuukauden aikana. Tämä aikataulutus on suunniteltu erikseen yhden, kahden ja kolmen kuukauden sijoituksille. Mukana olivat perhetyöntekijä, psykologi, psykiatrinen sairaanhoitaja ja kasvatustyötä tekevä henkilökunta. Laadin aikataulutuksen pitkälti keskustelujen pohjalta, joita kävin alustavasti eri työntekijöiden kanssa

Eriytyistyöntekijöiden työpanos keskittyi pitkälti kehittämishankkeen ensimmäisille kuukausille, koska silloin tarvitsimme heiltä tietoa mitä heidän työnsä pitää sisällään, jotta päällekkäisyyksiltä vältyttiin. Tällöin saatiin myös arviointimallin rakenne sellaiseksi, että erityistyöntekijät ja arviota tekevät ohjaajat voivat työskennellä yhtä aikaa. Kävin henkilökohtaisia keskusteluja kaikkien erityistyöntekijöiden kanssa ja kirjasin ylös heidän ajatuksiaan ja toiveitaan arvioinnin suhteen.

Projektia varten perustin jo vuonna 2011 erillisen projektityöryhmän, jonka muodostivat minä kehittämishankkeen toteuttajana, varakodin kasvatustyötä tekevän henkilöstön edustaja ja arviointiyksikön vastaava ohjaaja. Tämä kokoonpano on muuttunut vuosien varrella, mutta lähtökohtaisesti työnantajan ja työntekijöiden voimasuhteet ovat pysyneet samoina. Projektiryhmässä olen toiminut koollekutsujana ja asiaesittelijänä ja muiden projektiryhmäläisten rooli on ollut asiantuntijana toimiminen. Vastaava ohjaaja on keskittynyt mahdollisiin taloudellisiin kysymyksiin ja henkilöstön edustaja on tuonut henkilökunnan ajatukset näkyviksi. Projekti on ollut välillä tauolla laitoksen taloudellisten vaikeuksien takia. Projektiryhmä kokoontui 17.5.2011–18.11.2014 välisenä aikana yhdeksän kertaa (Kuvio 4.) ja tällä välillä myös erityistyöntekijät toivat ryhmälle tietoon sen mitä heidän työssä eri vaiheessa käsittelee, jotta päällekkäisyyksiltä vältyttiin. Toimin projektiryhmän vetäjänä ja kirjasin ryhmän mietinnöt.

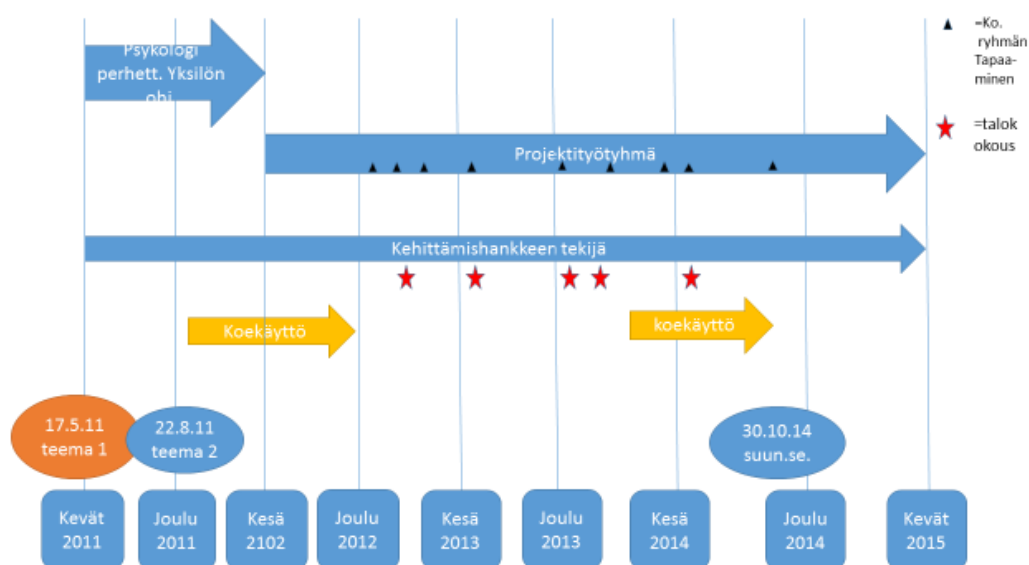
Kuvio 4. Kehittämishankkeen sisällön kuvaus

Arvioinnin teemat (Liite 1.) tuotettiin yhteistyössä teemapalavereissa 17.5.2011 ja 22.8.2011, joissa olivat mukana minä kehittäjänä, psykologi ja vastaava ohjaaja. Teemoitus mietittiin alussa teoreettisen viitekehyksen avulla, jotta arvion pohja nojaisi teoreettiseen tietoon. Arviointimallia esiteltiin myös työryhmälle, joka antoi omia kehittämisideoitaan ja toiveitaan. Nämä tapaamiset kirjasin ylös ja tein alustavan taulukon teemoista.

Tämän jälkeen arviointimallia käytettiin ja kerättiin kokemuksia 22.8.2012–13.12.2012 välisenä aikana, jonka jälkeen tulokset käsiteltiin projektiryhmässä ja tehtiin tarvittavia muutoksia rakenteeseen. Tällöin myös arviointimalli sai nykyisen rakenteensa. (Liite 2.) Kokemusten keräämisvaiheessa keräsin aktiivisesti palautetta arviointia tekeville ohjaajilta ja kirjasin sen muistiin kehittämistyötä varten. Havainnointia käytin koko prosessin ajan eri muodoissa ja kirjoitin siitä kenttäpäiväkirjaa ja muita muistiinpanoja.

Samalla kyselin henkilökunnalta sähköpostikyselyllä mielipiteitä kuinka malli toimii ja mitä pitäisi kehittää. Toimin tässä vaiheessa myös aktiivisesti ohjaajana, joten olin mukana tekemässä arvioita ja sain näin ollen arvokasta ensikäden tietoa mallin toiminnasta. Sähköpostikyselyn tarkoituksena oli arvioida nouseeko samat teemat henkilökunnalta kuin mitä olin havainnoinut ja toisaalta nouseeko henkilökunnalta jotain uutta informaatiota, jota tuli ottaa huomioon arviointimallissa.

Havainnoinnin aikana tein muistiinpanoja toiminnasta ja palavereista, joissa olin mukana kuin myös havainnoista, joita tein kentällä ja samoin havainnoista, joita työryhmä tuotti. Havainnoista kaikki koskivat käytännön toteutusta ja siitä nousevia ongelmia. Näiden havaintojen pohjalta kehitin niin arvioinnin- kuin raportointiohjetta. Työstin ongelmakentän visuaaliseen taulukkomuotoon. Samalla kehittyi struktuuri arviointimallin ympärille.

Kuvio 5. Prosessin kulku.

Keväällä 2013 koekäytön ja sähköpostikyselyn tuloksia käytiin läpi talokokouksissa, joita pidettiin viisi. (Kuvio 5.) Talokokouksissa oli läsnä koko kasvatustyötä tekevä henkilökunta. Samalla käytiin läpi kaikki se materiaali, jota olin saanut kerättyä ja havainnoitua niiltä osin kuin se oli merkityksellistä kehittämistyön kannalta. Tällöin myös aloitettiin arvionmallin raportointiohjeen suunnittelu ja kehitystyö. Tämä työ pohjasi kaikkeen informaatioon, jota oli kerätty sanallisesti, palaverimuistioihin ja sähköpostikyselyillä.

Koekäytöstä kerätty aineisto ja kehittämisajatukset käytiin talokokouksissa läpi (Kuvio 5.) ja yhdessä sovittiin mitä muutoksia tehdään ja millä aikataululla. Kehittäessä tällöin pystyttiin pitämään yhteinen linja ja tukeutua tarvittaessa projektiryhmän kokemuspohjaiseen tietoon. Talokokouksissa käytiin seikkaperäisesti läpi jokaisen arviossa olevan lapsen tilanne suhteessa arvion etenemiseen ja tarkasteltiin havaintojen pohjalta etenemistä. Samalla talon henkilökunnan arviointiosaamista syvennettiin käymällä läpi teoreettista viitekehystä ja sen yhteyksiä käytäntöön. Tein tiimpäivistä muistiot, joiden avulla muutokset tulivat toteutettua yhdessä sovitulla tavalla.

Raportoinnin rakenne (Liite 4.) tehtiin arvioinnin teemojen pohjalta, jotta yhdenmukaisuus toteutuisi ja raportointi helpottuisi selkeän rakenteen takia. Toukokuussa 2013 tehtiin varakodilla käytettävään Nappulajärjestelmään omat dokumenttipohjat juuri tämän arvioinnin raportointia varten. Kesä ja syksy 2013 olivat taloudellisesti heikkoa aikaa, eikä kehittämistyö edennyt, koska ei ollut varmuutta jatkuuko koko varakodin toiminta. Tänä aikana kuitenkin hioin teemoja ja kehitelin työtä ohjaavia dokumentteja kuten muistilistoja ja ohjeita.

Keväällä 2014 päästiin keräämään kokemuksia tuolloin 2013 keväällä tehdyistä muutoksista ja samalla kokeilemaan raportin kirjoittamista ohjeen avulla. Malliin tehtiin muutamia muutoksia lähinnä käytännön toteutukseen ja raportointi ohjeeseen. Tällöin myös kehitettiin toiveiden perusteella selkeämpi ohjeistus työntekijöille. Ohjeistus tehtiin kansiomuotoisena ja samalla selkeytettiin muistilistaa (Liite 3.), jonka perusteella ohjaajat pysyvät

prosessissa paremmin kiinni. Tämän muistilistan avulla kyetään varmistamaan arvioinnin oikea-aikainen eteneminen. Käytännössä tein kansioita muutaman kappaleen, jotta ne ovat paremmin saatavilla kahdessa eri toimistossa. Syksyllä 2014 pidin työstäni suunnitelmaseminaarin, jossa esitelin työni siihen mennessä ja siihen liittyvät tutkimukselliset aiomukset. Tuloksia ei tässä kohtaa käyty läpi.

Tällä kaikella hankkimallani tiedolla tarkensimme projektityöryhmän kanssa toimintamallia ja raportointiohjetta, jotta ne täyttävät kaikki lait sekä asetukset ja ovat ennen kaikkea hyödyllisiä työvälineitä arviointityöhön. Tiedon prosessointi auttaa Sipilän varakotia tulevien sijoitusten kanssa, koska se nopeuttaa toimintaa. Tällöin tuotettu tieto on jo olemassa ja se on soveltaen käytettävissä. Toimin työssä arviointimallin kehittäjänä ja kehittämishankkeen vetäjänä. Jatkossa aion olla mukana jatkojalostamassa työvälinettä ja kehittää sitä myös perhetyön tarpeita vastaavaksi.

Rakennetta kehitettiin ja muunneltiin sen käytöstä tulleiden käyttökokeusten perusteella. Toiminta- ja raportointiohjetta säännöllisesti arvioitiin minun ja projektityöryhmän kesken. Tällä kaikella pyrittiin tekemään tehdä työstä laadukkaampaa.

Tarkoituksena oli tehdä arviointimalliin muutoksia ja tehdä uudella mallilla muutama arvio. Keräsin keväällä 2013 palautetta arviointimallin toiminnasta suullisesti kuin myös sähköpostikyselyllä niin työntekijöiltä kuin sijoittajien kuntien sosiaalityöntekijöiltä. Tiimipalaverissa arviossa mukana olleet työryhmän jäsenet antoivat palautetta, onko arviointimalli muuttanut heidän työskentelytapaa ja jos on niin miten.

Ohjasin projektiryhmän toimintaa koko kehittämishankkeen ajan. Projektiryhmän tarkoitus on jatkossa muokata työvälinettä tarpeiden ja tilanteiden mukaan. Näin saadaan luotua laadukas verkosto, joka voisi tarvittaessa nopeallakin aikataululla ottaa vastaan useamman arvioitavan, sekä toteuttaa luotettavan arvion selkeän prosessiohjeen avulla. Tämä toteutetaan yhteistyössä työryhmän, johdon ja erityistyöntekijöiden kanssa.

7.2 Tiedonkeruu ja aineiston analyysi

Havainnointia toteutin monella eri tavalla ja tilanteessa. Havainnointi toteutui yleensä parhaiten arjen tilanteissa, joissa läsnä oli korkeintaan neljä nuorta ja vähintään kaksi ohjaajaa. Tällöin toiselle ohjaajalle jäi aikaa havainnoida ja toinen pystyi keskittymään perustehtäväänsä eli ohjaamiseen. Havainnointia toteutin pääsääntöisesti iltapäivisin, kun lapset olivat tulleet koulusta ja talossa oli alkamassa arjen rutiinit. Useasti päivät sisälsivät paljon rutiineja kuten ruokailu, harrasteet ja iltapesut, joten joka päivä oli aineistoa mahdollista kerätä monessa eri tilanteessa. Vastuuohjaajahetken havainnointia tein itse silloin kun toimin itse kyseisessä roolissa, mutta sen yksityisen luonteen vuoksi jouduin teettämään sitä paljon myös muilla ohjaajilla. Tämän jälkeen keräsin havainnot heiltä keskustelujen kautta.

Havainnoinnissa oli myös oleellisessa osassa havainnointi, jota tein kesinä 2010 ja 2012. Tällöin talosta tehtiin noin viikon mittaiset kesälomaretket. Näihin retkiin osallistuivat kaikki läsnä olleet lapset. Tällöin oli mahdollista havainnoida lasten käytöstä arkisissa tilanteissa esimerkiksi käytöstapoja ja kielenkäyttöä. Arviotyö sai sitä kautta uutta syvyyttä. Samalla pystyin tunnistamaan siihen oleellisesti liittyviä teemoja erilaisessa ympäristössä. Merkityksellistä tässä havainnoinnissa oli se, että lasten poistuesssa omasta tutusta ympäristöstään, tuli havainnoinnissa ottaa huomioon mahdollisesti muuttuvat asiat, jotka ovat paikkasidonnaisia.

Havainnointi oli pääsääntöisesti ohjaustilanteissa osallistuvaa havainnointia, jolloin itse olin tilanteissa kaksoisroolissa niin ohjaajana kuin havainnoijana. Tällöin pyrin välttämään johdattelevuutta ohjaustilanteessa siten, että toinen ohjaaja ohjasi ja itse keskityin havainnoimaan. Aktivoivaa osallistuvaa havainnointia käytin talokokouksissa, joissa ryhmissä tehtiin kehittämistyötä eri osa-alueille. Tällöin aktivoin ryhmiä kehittämään arviointia teoriaan pohjautuvista lähtökohdista, joita oli aiemmin käyty läpi. Tarkkailevaa havainnointia käytin tiedonkeruun loppuvaiheessa, jolloin olin jo esimiesasemassa ohjaajiin nähden, ja katsoin arvion toteuttamista eri näkulmistä.

Havainnoit kirjasin ylös muistiinpanoina, jotka myöhemmin analysoin. Muistiinpanojen koonnin yhteydessä ilmeni, että havainnoitaessa asiakkaiden arviointiin liittyviä asioita, välillä aloin arvioimaan itse asiakasta. Tässä vaiheessa poistin materiaalista kaikki ne muistiinpanot, jotka kohdistuivat asiakkaaseen, tai käänsin ne koskemaan asiakkaan arviointia. Esimerkiksi useassa kohdassa havainnoin lapsen kielenkäytön huonoksi. Tällaisista havainnoista kehittyi ajatus kielenkäytön moninaisuudesta ja sen havainnoinnista.

Henkilökuntaa haastattelin useasti ja eri tilanteissa. Useasti nuo haastattelut toteutuivat työvuorojen loppupuolella iltaisin kun lapset olivat jo huoneissaan. Myös erikoistilanteiden, kuten rajaamisen, jälkeen oli välillä hyvä tehdä pieni haastattelu, jolloin sain tietoa selkeämmin tietoa lapsen oireilusta ja siihen johtaneista syistä. Näillä on merkitystä varsinkin käytöksen arvioinnissa. Myös ohjaajien puheista oli välillä poistettava suoraan asiakkaaseen liittyviä huomioita tai muutettava ne koskemaan asiakkaan arviointia. Haastattelut kirjasin muistilapuille, jotka myöhemmin teemoitin.

Haastattelusta hyvänä esimerkkinä on haastattelu, jonka tein yhtenä sunnuntaina kun lapset olivat tulleet viikonloppulomilta.. Kysyttäessä erään lapsen kielenkäytöstä ohjaaja vastasi: ”joka toinen sana oli vittu tai saatanana” tarkennettaessa oliko lapsi vihainen, ohjaaja tosesi ”- ei, vaan innostunut kertomaan viikonlopun tapahtumista.” Tästä heräsi kysymys onko kielenkäyttö aina uhkaavaa vai voiko se johtua puhetyylistä? samanlaisia kokemuksia tuli vastaan haastateltaessa muitakin ohjaajia ja näin ollen aiheesta rakentui yksi teema.

Havainnointia nuorten parissa tein noin kolmena päivänä viikossa. Hyvä esimerkki havainnoitavasta tilanteesta oli ruokailu, jossa oli ainoastaan kolme uutta lasta paikalla ja tapasivat toisensa ensimmäistä kertaa. Tällöin sai paljon kerättyä tietoa miten lapset kohtasivat toisensa, millaista kieltä he käyttivät toisistaan, miten kohtasivat auktoriteetin jne.

Kirjoitin ylös kaikki tapahtumat noin 30 minuutin ajalta. esimerkiksi – ”pojat istuvat hatut päässä” – ”poikia ohjeistettu ottamaan ne pois” – ”pojat arvostelevat ruokaa. jne”. Tilanteesta kertyi tekstiä kaksi sivua ranskalaisin viivoin merkittynä. Tästä tekstimäärästä karsin aluksi pois epäoleelliset asiat, kuten nimet ja istumapaikat. Tämän jälkeen poistin tekstistä aikuisitan ohjeistukset ja käänsin tekstit lauseiksi kuten: -”Pojat pitävät hattuja sisällä, - ”pojat arvostelevat ruokaa”.

Nämä tekstit muodostivat aineiston pohjan ja havainnointi tuotti näitä kokojan lisää. Tällöin oli helppo vetää johto päätöksiä kuten se että pojat pitävät usein hattua päässä sisällä tai että lapset sävyttävät puhekieltään usein kiro sanoilla. tämän jälkeen näistä rakentui arvioinnin teemoja kuten: millaista kielenkäyttö on tai osaako ottaa vastaan ja noudattaa ohjeita.

Teemoittelussa nousivat esille myös muita alateemoja ja niihin liittyviä asiayhteyksiä tai asiasanoja. Nämä kokosin yhteen ja laadin seuraavan laisen listan asioista joita nousi toistuvasti esille:

- Kielenkäyttöön liittyviä asiayhteyksiä olivat kiroilu, haistattelu ja sanallinen uhkailu.
- Verkostojen kohdalla nousivat toistuviksi teemoiksi kaverit, netti, facebook, instagram, posse, perhe.
- Perheen menneisyys nousi suureksi osaksi jossa toistuvia teemoja olivat menneet tapahtumat, anteeksiantaminen, katkeruus, päihteet, sisarkateus/rakkaus, isovanhemmat.
- Omasta itsestään nuoret usein pohtivat oikeuden tajuaan, moraalialia, oikean ja väärän dialogia.
- Henkilökunta tuotti, käyttäessään arviointimallia, paljon kysymyksiä siitä missä arviointi menee, ja olenko aikataulussa, miten arvioin esimerkiksi ruokahaluttomuuden tai likaisuuden.

Havainnointi ja haastattelut tuotti kaksikymmentä sivua informaatiota liittyen arvioinninteemoihin ja arvioinnin raportointiohjeistukseen. Tämän jälkeen toteutin sähköpostikyselyn, jolla selvitin tarkemmin millaisia asioita toivottaisiin teemoihin muutettavan tai lisättävän. Vastauksista poimin taas

vastauksista sanoja ja lauseita, jotka sijoituivat johonkin alateemaan. Niistä kertyi aineistoa neljän sivun verran. Tämän aineiston käsittelin samoin kuin havainnointiaineiston. Sähköpostikysely meni kaikille Sipilän varakodin silloiselle 30 työntekijälle. Kyselyssä kysyttiin seuraavia asioita:

Mitkä lapsen sijoituksen aikaisen arvioinnin teemat ovat tarpeellisia/ tarpeettomia?

Mitä teemojen tulisi sisältää/ mitä niistä tulisi poistaa?

Mitä hyvää lapsen arvioinnin rakenteessa on?

Mitä huonoa siinä on?

Toiveita kehittäjälle?

Vastauksia tuli 20, joten vastausprosentti oli 66 %. Koska vastaukset tulivat suureksi siltä osalta henkilökuntaa, jotka tekevät konkreettisesti arviotyötä, en nähnyt tarpeelliseksi toistaa kyselyä. Vastaus ei todennäköisesti olisi muuttanut teemoja, jotka nousivat haastattelusta. Vastauksia tuli erilaisia ja niiden pohjalta tein taulukon, johon järjestin vastaukset teemoittain.

Mallin teemat	LKM	Teemojen Sisällöt	LKM	Mallin muoto	LKM
Tarpeelliset:		Lisättäviä		Hyvää	
Käytöstavat	6	Kielenkäytön tapa tms.	7	Taulukkomaisuus	4
verkostot	7	Sos. verkostot	5	Selkeä yleiskuva	6
Minäk. ja arvomaailma	10	Oikea ja väärä	5		
Tunteiden käsittely ja itsetunto	9				
Koulu ja opiskelu	6			Huonoa	
Tarpeettomat		Poistettavat		Puuttuvat henkilöt	5
Käytöstavat	1	Perhehistoria	8		
Sosiaalsiet verkostot	0	Vanhempien suhteet	4		
Minäkuva ja arvomaailma	0				
Tunteiden käsittely ja itsetunto	0				
Koulu ja opiskelu	3				

Taulukko 2. Kyselyn vastaukset

Vastaajat käyttivät paljon erilaisia nimityksiä samoista asioista, joten tarkistin muutaman vastauksen erikseen niiden antajilta, jotta en tulkitse väärin. Tämän jälkeen kasasin vastaukset yhteen taulukkoon. Vastaajat eivät siis käyttäneet juuri taulukossa käytettyjä sanamuotoja vaan synonyymeja, joiden kaikkien kokoaminen taulukkoon olisi tehnyt taulukosta sekavan ja vaikeasti luettavan. Teemoittelun avulla taulukosta sai selkeämmän. Taulukosta näkee kuinka moni vastaajista lukumääräisesti oli mitäkin mieltä.

Havainnoinnista ja haastatteluista sain paljon tietoa ja sähköpostikysely syvensi tätä tietoa. Samoin myös toisinpäin eli kyselyssä esille tulleet seikat vahvistuivat havainnoinnin ja haastattelujen kautta. Eri kokoonpanoilla toteutuneet tapaamiset tuottivat useita kokousmuistioita, joissa oli selkeästi eritelty eri ongelmat ja kehittämissideat, joita prosessiin liittyi. Myös sisä-

sellä postilla henkilökunta lähetti jonkin verran kysymyksiä arvioinnista, joita nousi esimerkiksi viikonloppuisin kun en ollut paikalla. Aineistot tallensin omiin kansioihinsa. Teemoittelin aineistoa aika ajoin. Tärkeimpiä huomioita tuottivat ohjaajat liittyen arvioinnin teemoihin.

Aineistoa käsitellessä poimin aineistolajista riippumatta sieltä yhteen asioita, jotka olivat yhtenäisiä. Keräsin yhteen kaikki ne kommentit ja asiayhteydet, jotka käsittelivät eri teemoja. Edellinen työ vaihe oli pitkälti käsityötä, jossa poimin käsinkirjoitetuista muistioista, kenttäpäiväkirjoista ja muista muistiinpanoista aiheeseen liittyvät asiat ja kirjoitin ne sähköiseen muotoon. Tämän jälkeen katsoin sopiiko löytämäni alateemat mihinkään pääteemaan, jotka oli siis jo arviointimalliin tehty. Jokaiselle kokoamalleni alateemalle löytyi pääteema, jonka alle ne sopivat joten uusia pääteemoja ei tarvinnut kehittää.

Jokin osa-alue saattoi tulla esille ensimmäisen kerran havainnoitaessa tai haastattelussa, mutta toistui kyselyssä. Ja päinvastoin eli kysely saattoi tuottaa jonkin aihealueen, jonka havainnointi ja haastattelut vahvistivat. Keräsin havainnoinnin haastattelujen ja sähköpostikyselyn tuottamat teemoitellut asiat, joita toivottiin lisättävän tai poistettavan yhteen ja vein muutokset hyväksyttäväksi projektityöryhmälle, joka hyväksyi muutokset.

Seuraavat muutokset tehtiin arvioinnin teemoihin kehittämistyön seurauksena:

- Kielenkäytön havainnointiin ja raportointiin tehtiin muutos, jossa otettiin huomioon myös tapa sisällyttää arkikieleen kiro sanoja ilman että ne ovat tarkoitettu kiroilemiseksi. Samoin tottumuksia avattiin enemmän ja kuvattiin arkisia asioita, jotta selkeämmin tulisi ilmi millaisia tottumuksia on syytä seurata.
- Verkostoihin lisättiin sosiaaliset verkostot, koska yhä enenevässä määrin nuoret viettävät aikaa sosiaalisissa verkostoissa esimerkiksi internetissä. Sosiaalisen median mukanaan tuomat ongelmat ovat

hyvin tätä päivää ja voivat olla suurienkin ongelmavyyhtien alkuläh-
teitä tai niiden tehostajia.

- Minäkuva ja arvomaailma osioon lisättiin oikean ja väärän dialogi, jotta selkeämmin tulisi esille lapsen ymmärrys oikeasta ja väärästä.
- Tunteidenkäsittely ja itsetunto osioon lisättiin psykosomaattinen oireilu, jotta selkeämmin saatiin arvioitua lapsen somaattisten oireiden määrää ja niiden suhdetta psyykkiseen oireiluun.
- Perhehistoria poistettiin sen mahdollisesti traumatisoivan aspektin takia. Välttämättä ei ole viisasta avata perhehistoriaa jo valmiiksi haavoittuvalle lapselle, koska se saattaa pitää sisällään asioita, joita lapsi ei tiedä ja jotka itsessään ovat omiaan vahingoittamaan lasta lisää.

Myös vanhempien suhde koettiin liian kaukaiseksi ajatukseksi lapsen akuuttiin oireiluun. Vanhempien riitaisat tai muuten ongelmalliset välit ovat toki joskus ongelmallisia lapsen kannalta ja voivat aiheuttaa ongelmia. Muutoin ei vanhempien parisuhteen sisältö ole oleellista arvioinnin kannalta.

Rakenteeseen toivottiin näkyväksi kaikkien toimijoiden prosessit, joten siihen lisättiin myös sosiaalityöntekijän osallisuus vaikkakin se on kovin vähäinen. Selkeyttä rakenteeseen toi se että selkeytettiin kääntämällä teoreettisia termejä arkikieleen. Rakenteeseen lisättiin teemat selkeämmin esille ja rakenteessa turhaa ja sotkevaa muotoilua muokattiin selkeämpään suuntaan.

8 TULOKSET

8.1 Lastensuojelun sijoituksen aikainen arviointimalli

Tavoitteena kehittämishankkeessa oli tuottaa konkreettinen taulukkomuotoinen arviointimalli, josta jokaisen työntekijän on helppo nähdä mitä milloinkin on tehtävä. Toisena tavoitteena oli luoda edelliseen liittyvä raportointiohje, jonka avulla kuka tahansa työntekijä voi toteuttaa määräajassa tiettyä tasoa vastaavan arvion lapsen hoidon ja tuen tarpeesta. Samalla tämä rakenne toimii ohjenuorana arjen työskentelylle.

Hankkeen tuloksena kehittyivät arvioinnin teemat ja arviointimalli (Liitteet 1 & 2), jotka nivoutuvat yhteen Sipilän varakodin arjen kanssa. Samalla kehittyi arvioinnin raportointiohje (Liite 4). Arviointimallia myös kehitettiin ja tarkennettiin, jotta sen käyttö olisi mahdollisimman helppoa ja karsittiin siitä sisään rakentuneet ongelmat, jotka käytäntö toi esiin.

Rakenteena arviointimalli muodostui hyvin yksinkertaiseksi (Liite 2.). Ajatuksena on kuka tekee mitä ja milloin. Taulukossa on pystyakselilla tekijät ja pitkäisakselilla aikamäärät. Arviointi toimii parhaiten viikon sykleissä, jolloin jokaiseen aiheeseen jää aikaa paneutua ja saada useamman ihmisen mielipide. Viikon aikana ennättää suurin osa henkilökunnasta olemaan töissä. Näiden akseleiden sisään rakentuu itse arviotyö. Taulukossa on itseään toistavia elementtejä ja joiltain osin se toistaa itseään, mutta selkeyden vuoksi oli parempi kirjoittaa sama asia useampaan kertaan, kuin jättää ruutu tyhjäksi.

Palautteen avulla arvioitiin, onko arviointimallissa muutostarpeita vai johduko mahdollinen negatiivinen palaute käyttäjän omista kokemuksista, jotka ei suoraan johdu itse mallista. Palautetta kerätessä tuli myös muistaa, että asiakasmäärät ovat melko lailla pieniä. Tällöin palaute on vähäistä ja hyvin herkkää yksilölliselle vaihtelulle. Näin ollen tietty sensitiivisyys ja inhimillisuus on hyvä muistaa palautetta arvioidessa.

8.1.1 Arvioinnin teemat

Teorian ja käytännön kokemusten kautta arvionperustaksi arvioitui viisi osa-aluetta ihmisen elämän alueelta, joihin on oleellista keskittyä. Nämä osa-alueet ovat: Käytöstavat, Lapsen suhde perhe- ja lähiverkostoon, Mi-näkuva ja arvomaailma, Tunteiden käsittely ja itsetunto sekä Koulunkäynti ja opiskelu. (Liite 1.)

Käytännön toteutuksen kannalta on arjen sujumisella oleellinen osa ja näin ollen siihen kiinnitettiin erityistä huomiota, jotta arki pitää sisällään mahdollisimman paljon arviota tukevia elementtejä. Näin ollen samalla kun kehitettiin arviointimallia, kehittyivät myös talon struktuurit ja arjen hallinta. Oleellista on, että nämä osa-alueet tulevat arvioiduksi arjen toimintojen sisällä ja että jokaista osa-aluetta arvioidessa otetaan huomioon Veresovin dimensionaalinen malli (Kuvio 2.).

Käytöstavat valikoituvat arviointiin Bentovimin mallin (Kuvio 3.) perheen ominaisluonteesta, sillä samaiset ominaisluonteet löytyvät yksilöstä. Käytöstavoista valikoituivat arvioon yhteisen pohdinnan perusteella ja ehdotettujen muutosten jälkeen seuraavat teemat.

- tavat
- tottumukset
- kielenkäyttö
- ohjeet ja säännöt

Näiden arvioinnilla saadaan kokonaisvaltaisesti arvioitua lapsen ominaispiirteet, jotka ohjaavat lapsen arjen toimintaa. Käyttäytymiseen ja tapoihin perehtyminen linkittää arvion Eriksonin teorian (Taulukko 1.) nuoruus- ja kouluikään.

Lapsensuhde perhe- ja lähiverkostoon nivoutuu yhteen Bentovimin mallin mukaiseen perheen järjestäytymiseen, Eriksonin vertaisryhmäpaineeseen ja Veresovin mielekkyyss dimension (Taulukko 1. ja Kuvio 1.). Verkostoja arvioidessa keskitytään seuraaviin osa-alueisiin:

- suhde vanhempiin
- kaverisuhteet

- ryhmässä toimiminen
- yhteiskuntasovinnaisuus
- paikka sosiaalisessa verkostossa

Verkostojen arvioinnilla saadaan kuvaa perhesuhteista ja verkostoista, joissa lapsi liikkuu. Samalla myös rakentuu kuva kaverisuhteista samoin kuin kyvystä adaptoitua yhteiskuntaan ja eri ryhmittymiin sen sisällä. Nykypäivänä on myös hyvä tässä osa-alueella arvioida internetissä tapahtuvaa sosiaalista verkottumista.

Minäkuva ja arvomaailma ovat lähellä psykologin tekemän arvion osa-alueita ja näin ollen onkin tärkeää välttää päällekkäisyyksiä. Sen vuoksi tämän osa-alueen teemat mietittiin yhdessä psykologin kanssa. Osa-alue pohjaa Bemtovimin perheen arviointimallin ominaisluonne osioon. Tässä arviointimallissa teemoja ovat:

- minäkuva
- paineensietokyky
- huumorintaju/vihantunteet
- mielikuvitus/ sen puute
- persoonan suuntautuneisuus
- oikean ja väärän dialogi

Nämä antavat osviittaa lapsen kyvystä suhtautua ympäristöönsä ja itseensä. Samalla arvioidaan sitä kuinka lapsi osaa erottaa oikean väärästä. Nämä osa-alueet ovat myös oleellisia lapsen psyykkisen kehityksen kannalta. Minäkuva tulee selkeästi esille Eriksonin nuoruusikä vaiheessa ja Veresovin neljännessä dimensiossa (Taulukko 1. ja Kuvio 1.).

Sama teoreettinen viitekehys kuin minäkuva-osiossa, pätee myös tunteidenkäsittely ja itsetunto osioon. Voidaankin todeta, että tunteiden käsittely ja itsetunto on jatkumoa minäkuva ja arvomaailma osiosta. Tämä osa-alue on siis edellisten vaiheiden jatkoa, joka kertoo miten lapsi reagoi eri asioihin ja kuinka lapsi osaa käsitellä niitä.

- vihanhallinta
- tunnetasot/ reagointi
- suhde ympäristöön
- pettymyksensietokyky
- itsetunto

- psykosomaattinen oireilu

Koulunkäynti ja opiskelu ovat oma iso osa-alueensa, jonka arvioinnista vastaa pitkälti opetushenkilöstö. Tämä osa-alue ei ole johdettu Bentovimin perhearviointimallista, vaan on suunniteltu varakodin oman opettajan kanssa vastaamaan kysymyksiin opiskelusta ja sen järjestämisestä. Eriksonin ja Veresovin teorioista (Taulukko 1. ja Kuvio 1.) on kylläkin johdettavissa selkeä yhteys kouluun ja opiskeluun. Tämän otsikon alle kirjataan:

- koulutaidot
- opiskelumotivaatio
- vahvuudet/uhat
- HOJKS

Nämä viisi osa-aluetta muodostavat kokonaisuuden, jolla voidaan siis arvioida lapsi kokonaisvaltaisesti siten, että kyetään muodostamaan kuva sosiaalisesta tilanteesta ja sen mukanaan tuomista uhkista ja mahdollisuuksista.

8.1.2 Arvioinnin ajoitus

Sijoituksen alussa aloitetaan asettuminen, joka pitää sisällään lastensuojelulaitoksen käytäntöihin ja sääntöihin tutustumista. Vastuuohjaaja tutustuttaa lapsen toisiin lapsiin ja muihin työntekijöihin. Ensimmäiset päivät kuluvat talon arjen, sääntöjen ja käytäntöjen opettelussa (talopalaveri, viikkosuunnitelma, vaatehuolto, rahankäyttö, puhelinajat jne.). Nämä tapahtuu kykyjen mukaan ohjattuna parin viikon sisällä lapsen saapumisesta. Tällöin luodaan hoito- ja kasvatussuunnitelma tiimityön periaatteella, eli karotetaan miksi lapsi on täällä ja millaisella kokoonpanolla aletaan lasta arvioimaan. Moniammatillinen tiimi on aina sama, mutta painopisteitä tarkastellaan ja haetaan oikeaa linjaa, jossa oikea henkilö tekee oikeita asioita, joista oikeasti on hyötyä lapselle. Arvioinnin onnistumisen kannalta oleellista on, että oikea kokoonpano löytyy mahdollisimman pikaisesti

Sipilän varakodilla on yhteistyökumppani, joka on perehtynyt pysäytysjaksoihin ja päihdekatkaisuun. Heidän kanssaan voidaan yhteistyössä mieltää

lapsen saapumisen problematiikka. Jos pysähtymisessä on selkeää väkivalta-problematiikkaa, tai päihdevieroitukseen liittyviä kysymyksiä, voidaan yhdessä sovittaessa sijoitus aloittaa jo sieltä, ja pysähtymisen jälkeen jatkaa työtä meillä. Tällainen toiminta tulee tosin kyseeseen vain äärimmäisen väkivaltaisten tai pahassa päihdekoukussa olevien lasten kanssa

Arviomalli rakennettiin siten, että arvioita voidaan tehdä kolmessa osassa. Kuukauden pysäytyksestä voidaan tehdä oma arvionsa. Tähän voidaan lisätä toiset 30 päivää, jolloin saadaan tehtyä arvio, johon tämä malli alun perin luotiin. Tästä jaksosta käytetään nimeä 30+30 arvio. Pitkäaikaiseen sijoitukseen jo valmiiksi tulevalle on olemassa 90 päivää kestävä kokonaisvaltainen arvio, joka pitää sisällään samat asiat kuin 30+30 arvio, mutta asioihin perehdytään vielä syvällisemmin.

Kaikkiin arviotyyppeihin on oma taulukkonsa, jotka ovat liitettävissä toisiinsa siten, että toisesta voi hypätä toiseen arvion edetessä. Eli 30 arvioon tulevalle voidaan ottaa käyttöön 30+30 arvio, jos tilanne matkan varrella muuttuu siten, että lapsi jääkin pidemmäksi aikaa. Arvion teemat pysyvät samoin vaikkakin 30+30 arviossa niille on enemmän aikaa, ja niitä voidaan arvioida perusteellisemmin. Tämän jälkeen on mahdollista tehdä myös pitkäaikaisen arvio, jos lapsi jää taloon. On tärkeää kuitenkin että lähtökohtaisesti käytetään sitä arviota, johon lapsi alun perin tulee. Vaikkakin arviot ovat integroituja, ovat ne myös toisistaan poikkeavia joiltain osin. Kaikkiin arvioihin pätee kuitenkin sama raportoinnin ohjeistus vaikkakin lyhemässä arviossa raportista ei tule niin kattava

Kuukauden sijoituksen tarkoituksena on pysäyttää nuoren itseään tai toisia vahingoittava toiminta tai sijoittaa nuori pois vaarallisesta ympäristöstä. Kuukauden sijoituksen aikana tarjoamme palvelua, jossa keskitytään ydinongelma alueisiin ja niiden tiedostamiseen sekä auki kirjoittamiseen. Kuukaudessa kyetään luomaan rakenne kartta lapsen ongelmien pääkohdista.

30+30 arviojakso (Liite 2.) koostuu ohjaajien, psykologin yksilöohjaajan ja koulun havainnoista, joista tuotetaan selkeä arvioreportti, jossa jokainen osa-alue on auki kirjoitettu. (Liite 4.) Arvio perustuu voimavara lähtöisyy-

teen, eli käymme läpi negatiiviset ja positiiviset osa-alueet elämässä ja koetamme löytää positiivisten joukosta muutaman kiinnostuksen, joiden turvin olisi hyvä tulevaisuutta lähteä rakentamaan. Voimavarat löytyvät yleensä lapsesta itsestään, mutta lähiverkoston voimavarat ovat usein suureksi avuksi. Tämä perustuu ekologiseen malliin, joka työssä on kantava voima.

Kolmen kuukauden sijoitus pitää sisällään samat asiat kuin 30+30 arvio, mutta aikana voidaan myös perehtyä muutama suuri ongelma aiheuttavaan probleemakenttään. Arvion lisäksi voidaan arvioida sitä, millälaisin sijoituksen tukitoimin nuori kykenee pääsemään ongelmien yli.

8.1.3 Arvioinnin näyttäytyminen arjen lastensuojelutyössä

Lapselta vaaditaan sääntöjen ja käytäntöjen noudattamista omien kykyjen mukaan. Tärkeintä kuitenkin on lapsen oman minän esille tulo, joten sitä ei voida rajoitteilla tehdä mahdottomaksi. Tämän primäärikäytöksen raportointi on erityisen tärkeää realistisen lopputuloksen kannalta. Strukturoitu arki auttaa pitämään talon järjestyksessä ja samalla on helppo havainnoida kuinka lapsi pystyy sitoutumaan annettuihin ohjeisiin ja aikatauluihin. Arvioinnin kannalta on oleellista sääntöjen ja omaehtoisen toiminnan vuoropuhelu eli ei voida rajoittaa liikaa.

Tutustumisjakson jälkeen pääsee lapsi mahdollisuuksin mukaan kotilomille, jotka on suunniteltu perhetyön kanssa. Lomajaksoilla on aina yhteiset tavoitteet ja seuranta, jotta voidaan arvioida nuoren suhdetta perheeseen ja muuhun sosiaaliseen verkostoon. Kotilomien tarkoituksena onkin altistaa lapsi omille verkostoilleen ja katsoa, mitä ne saavat aikaan lapsen käytöksessä. Kotilomat antavat vastauksia teemaan, joka käsittelee perhe- ja lähisuhdeverkostoja.

Alkupäivinä arviointi perustuu pitkälti arjen havainnointiin, jota tekevät kasvattajat havaintojensa ja lapsen historian pohjalta. Hyvin pian, havaintojen

perusteella mietitään, ketkä muut asiantuntijat voisivat auttaa arvion tekemisessä.

Arviointijakson toimintaan kuuluu oleellisena osana arjen askareet kuten siivoukset ja ruoanlaitot ohjatusti. Näiden toimintojen tarkkailu antaa mahdollista osviittaa toiminnan ohjauksellisista puutteista. Lapset pääsevät myös iltaisin sovitusti esimerkiksi joko Orimattilaan tai Lahteen. Nämä lomat ovat osa arviotyötä. Altistaessamme lapset houkutuksille ja arkipäivän ilmiöille ja saamme mahdollisesti selkeämmän kuvain miten lapsi toimii ns. omassa ympäristössään. Näin saamme tärkeää tietoa siitä kuinka voimme karsia siellä tapahtuvaa epäsosiaalista käytöstä. Arjen toiminnasta saadaan aineistoa arvioidessa käytöstapoja sekä minäkuvaa ja arvomaailmaa.

Viikoittain pidetään vastuuhjaaja hetket, jolloin lapsen kanssa käydään läpi menneisyyttä ja tulevaisuuden suunnitelmia. Samalla lapsella on mahdollisuus kertoa päivän polttavat asiat ohjaajalle ja käydä vaikka vaatekaupoilla tai herkuttelemassa pikaruokaa yms. Tärkein vastuuhjaaja hetken tehtävä on antaa jakamatonta aikuisen aikaa lapselle. Näiden hetkien kirjaaminen on oleellista lapsen minäkuvan ja arvomaailman arvioinnin kannalta. Vastuuhjaaja hetkien tarkoituksena on myös keskittyä aina johonkin teemaan ja kerätä sitä kautta aineistoa arvioon.

Arvion toinen tärkeä tehtävä on harrastuksiin tukeminen. Jos lapsella ei ole valmiina harrastusta, voidaan yhdessä miettiä ja käydä tutustumassa eri lajeihin. Tässä auttaa myös jokaviikkoinen yhteisen tekemisen hetki, jolloin pyritään mahdollisimman laajasti harrastaa eri lajeja. Tällöin jokaisen tulee liikuttua ja tutustuttua eri lajeihin. Sipilän varakoti järjestää yleensä koulun loma aikoihin yhteisiä leirejä, joihin pääsääntöisesti kaikki lapset osallistuvat. Harrastukset ovat tärkeitä kaikille, mutta arviossa olevien lasten kanssa harrastukset, retket ja leirit ovat myös oleellinen osa sosiaalisia verkostoja arvioidessa.

Sipilän varakoti tarjoaa psykiatrisen sairaanhoitajan kanssa keskustelun ja taideterapian sekä perhetyöntekijän palvelut tarpeen mukaan arviojaksolla

oleville lapsille. Sairaanhoidajan keskusteluista saadaan paljon tietoa minäkuvasta ja arvomaailmasta kuin myös itsetunnosta. Tiimi keskustelee tarpeesta sijoituksen alkuvaiheessa ja tarvittaessa järjestää edellä mainittuja tapaamisia lyhyelläkin varoitusajalla. Tarkoituksena on että erityistyöntekijöiden luona käytäisiin edes kerran tutustumassa, vaikka ei tarvetta ilmenisikään tiimissä. Tällöin lapsi saattaa saada hyvän kokemuksen esim. taideterapiasta ja löytää sitä kautta itselle sopivan itsensä ilmaisemismuodon.

Arviojakson päättyessä saa sijoittaja arviojakson keston mukaisen raportin jaksosta ja pidetään asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelman yhteydessä tehdään päätös sijoituksen päättymisestä, mahdollisista tukitoimista ja kotiutumisen tai varakodin sisällä toiseen yksikköön siirtämisestä. Mikäli varakodilla on lapsen tarpeita vastaava paikka tarjota.

8.2 Raportointi

Raportoinnin toteuttaminen onnistui hyvin varakodilla käytettävällä Nappula-asiakastietojärjestelmällä, johon kykeni tekemään valmiin arviointipohjan, joka pohjasi tekemääni raportoinnin runkoon. Raportit kyetään tuottamaan nopealla aikataululla, kunhan asiakastietojärjestelmä pidetään ajan tasalla. Asiakastietojärjestelmään voi kukin erityistyöntekijäkin toteuttaa oman lausuntonsa, joten sitä kautta saadaan yhdenmukainen kokonaisuus.

Raportoinnin ohje (Liite 4.) muodostuu eri osa-alueista, jotka eivät ole toisistaan täysin riippuvaisia. Raportista voidaan siis jättää pois jonkin tietyn erityistyöntekijän arvio, jos sitä ei ole tehty tai jos se ei sisällä raportista selkeästi eroavia tai uutta tietoa lisääviä seikkoja.

9 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

9.1 Luotettavuus

Kehittämishankkeessa luotettavuus rakentuu laadusta. Tutkimuksen laadun tavoittelussa on hyvä käyttää suunnittelua. Kun suunnitellaan esim. hyvä haastattelun runko tai etukäteen mietitään mitä teemoja voidaan syventää ja mietitään lisäkysymysten sisältöä.. Mitä suurempi vastausprosentti on, sitä luotettavampia ovat haastattelun tulokset. (Hirsjärvi & Hurme 2000 184–185)

Tutkimuksen laadun tärkein osa on sen luotettavuus. Tiedon tulee täyttää tietyt luotettavuuskriteerit. Tällöin se on käyttökelpoista. Kehittämistoiminnassa on kuitenkin oleellisempaa, että se synnyttää jotain käyttökelpoista. Kehittämistoiminnan ja kehittämisestä syntyvien tulosten käyttökelpoisuus ei edellytä, että kehittäminen olisi raportoitu tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaan. Kehittämistoiminnan tietoperustan ei tarvitse olla tieteen näkökulmasta perusteltua, mutta sen tulee olla validi suhteessa kehittämishankkeeseen. Kehittämisprosessin tulee perustua luotettavaan tietoon. (Toikko & Rantanen 2009, 159)

Jotta tämä kehittämishanke hyötyisi luotettavasta tiedosta, on sen tekemisessä otettu huomioon tiettyjä tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä näkökulmia. Luotettavuutta kun arvioidaan, on tärkeää kertoa ne asiat avoimesti, joissa tutkijalla on yhteys tutkittavaan asiaan. Tutkija omaa subjektiiviteettia ei koskaan voi kokonaan poistaa. Tutkijan onkin, pyrkiessään yleistettävään tietoon, eroteltava selkeästi tieteelliset löydökset muista kokemuksistaan. Kun ihmistieteissä tutkitaan luotettavuutta, pyritään tutkimusmenetelmien ja tutkittavan ilmiön vastaavuuteen. Tässä vastaavuusasetelmassa ei voida menetelmän luotettavuuteen ottaa kantaa, joten luotettavuus on määriteltävä tutkijan suhteesta tutkittavaan ilmiöön. (Metsämuuronen 2006, 199–200)

Kehittämishankkeen luotettavuutta ei voida osoittaa tässä tapauksessa validiteetilla tai reabiliteetillä, koska ne soveltuvat huonosti kehittämis-

hankkeen arviointiin. Onkin parempi puhua tutkimuksen validoinnista. Validoinnissa kiinnitetään huomiota seuraaviin seikkoihin: historiallinen jatkuvuus, reflektiivisyys, dialektisuus, toimivuus ja havahduttavuus. (Heikkinen ym. 2007, 148–149)

Vaikka tämä kehittämishanke ei olekaan tutkimusta, on se tutkimuksellinen kehittämishanke ja tutkimuksellisen aspektin takia on teorian hyvä nojata tutkimuksesta kirjoitettuun teoriaan. Tällöin kriteerit voidaan määritellä samalla tavalla kuin jos se olisi laadullinen tutkimus. Luotettavan laadullisen tutkimuksen kriteerit voidaan määritellä seuraavalla tavalla:

1. Tutkimusprosessin on oltava johdonmukainen.
2. Tutkijan on kyettävä perustelemaan valintansa kaikissa tutkimuksen vaiheissa.
3. Laadullinen aineisto etenee aina tutkimusaineiston ehdoilla.
4. Tutkimusprosessin tulee liittyä ympäröivään maailmaan eli prosessin on oltava sidoksissa koettuun maailmaan.
5. Tiedon on oltava laadukasta. Vaikka laatu esiintyykin yksittäisissä ilmiöissä, on ilmiöiden saman laatuisuus luo niistä yleiskäsitteitä.
6. Metodeja on hyvä yhdistää jotta luotettavuutta voidaan lisätä.
7. Tutkijoiden yhteistyö lisää tutkimuksen luotettavuutta.
8. Raportista tulee näkyä miten tutkija on subjektina, tutkimuksen eri vaiheissa, reflektoinut, analysoinut ja raportoinut aiheesta.
9. Tutkijan tulee suorittaa kaikki tutkimuksen vaiheet systemaattisesti.

(Metsämuuronen 2006, 202)

Tämän kehittämishankkeen tutkimuksellinen osa on tehty johdonmukaisesti. Kaikki tutkimuksen vaiheet on esitetty ja perusteltu miksi ne on tehty siten ja siinä järjestyksessä. Aineisto on koottu kotimaisista ja ulkomaisista tieteellisistä lähteistä ja tutkimushankkeen kaikki osa-alueet on tieteellisesti perusteltu. Kehittämishanke perustuu koettuun elämään ja on voimakkaasti sidoksissa ulkoiseen maailmaan. Kokemuksia on kerätty eritavoilla ja samanlaisista kokemuksista on luotu yleiskäsitteitä. Kehittämishankkeessa on yhdistetty erilaisia menetelmiä. Tutkijayhteistyötä olen tehnyt muiden samassa vaiheessa olevien opiskelijoiden kanssa, vaikkakin aihepiiri ei heillä ole ollut aivan sama. Työn erivaiheissa on käytetty raportointi ja reflektiota ja vaiheet on kirjattu auki tähän teokseen. Kehittämishanke on suoritettu vastuullisesti ja jatkuvassa toimeksiantajan valvonnassa.

Toimeksiantosopimuksen allekirjoitusvaiheessa käytiin läpi toimeksiantajan ajatuksia luotettavuuden varmistamiseksi. Tutkimuksen eri vaiheissa käytiin ajoittain läpi kehittämishankkeessa tehdyt valinnat ja niiden luotettavuus ja eettisyys. Kehittämishankkeeseen ei toimeksiantajan mukaan tarvinnut hankkia erillistä tutkimuslupaa, mutta osallistujat pidettiin koko tutkimuksen ajan tietoisina tutkimuksen kulusta.

9.2 Eettisyys

Tutkijan perimmäinen tarkoitus on tuottaa oleellista, paikkansa pitävää tietoa. Se miten tutkimus tietoa kuitenkin käytetään, ei yksinomaan ole tutkijan vastuulla. Vaikka tutkijan voidaan olettaa vaikuttavan siihen mitä hänen hankkimallaan tiedolla tehdään, on viimekädessä vastuu lukijalla. (Wiberg 2006, 265) Tässä työssä eettisen ongelman asettaa ennemminkin tietojen käyttäminen tarkoituksenmukaisiin asioihin. Eettisesti on tärkeää, varsinkin sosiaalialalla, että tutkimustietoa ei käytetä väärin tai perusteena ihmistä koskevien päätösten tekoon. (Kuula 2006, 126) Tässä työssä yksi-

tyisyyden suojan piirin kuuluvaa tietoa ei ole kerätty. Pienen asiakasryhmän vuoksi voi joku yleinen päätelmä olla yhdistettävissä tiettyyn henkilöön, on se käytännössä lähes mahdotonta.

Tutkimuksen etiikan kannalta oleellista on tiedonhankinta ja tiedonkäsittely. On myös oleellista, että tutkijana ja tutkittavien välillä ei ole sellaista riippuvuussuhdetta, joka voisi vaikuttaa ihmisten vapaaehtoisuuteen antaa tietoja. Jokaiselle tutkittavalle tulee antaa tieto siitä että häntä tutkitaan ja kertoa, että vastaaminen on vapaaehtoista. (Eskola & Suoranta 1998, 56–57) Tutkimus tehtiin hyvän tutkimustavan mukaisesti.

Tässä työssä koko projekti pohjasi vapaaehtoisuuteen ja kaikilla havainnointiin osallistuvilla oli tieto, että heitä havainnoidaan. He olivat vapaaehtoisesti mukana, joten käsittääkseni tutkimuksen eettisyydessä ei ole huomautettavaa. Tutkimusaineisto pidettiin anonyyminä eli asiat kirjattiin, mutta ei sitä kuka tietoa tuotti.

Voidaankin todeta, että työn tarkoitus oli tuottaa positiivisia vaikutuksia lastensuojelun toimintakenttään ja tiedon keruussa ei ollut eettisesti arveluttavia piirteitä. Tietoa on kerätty sekä arvioinnin subjekteilta että objekteilta, mutta tiedon luonne on sellainen, että koko tutkimus täyttää edellä mainitut eettiset kriteerit.

10 POHDINTA

En enää itse työskentele Sipilän varakodissa. Täten minulla on ehkä selkeämpi kuva siellä tehtävästä työstä, kun saan katsella sitä laitokselle ominaisen viitekehyksen ulkopuolelta. Työryhmän jäsenet toivat kehitysehdotuksia kentältä myös sitä mukaan kun ongelmia ilmeni. Oma roolini oli kehittäjän ja teoriapohjan luojan lisäksi, hyvin pitkälti konsultointi työvälineen ollessa käytössä. Jättäydyin pois projektista, kun siitä tuli itseään ruokkiva eli toimintamalli ja raportointiohje toimivat työntekijäjohtoisesti.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää strukturoitu lastensuojelun sijoituksen aikaisen arvion tekemiseen soveltuva arviointimalli. Arviointimallin tuli pitää sisällään arviointimalli ja sen raportointiohje. Tavoitteena oli myös luoda teoriapohja arviointimallille ja avata asiakkaille ja työntekijöille teoreettinen näkökulma siihen, miksi näin toimitaan. Teoria tukee täysin käytännön toteutusta ja tapaa arvioida sekä raportoida.

Arviointimallin toimivuutta havainnoitiin ja kehitettiin osallistujien toimesta. Tällöin oli otettava huomioon, että tehtäessä osallistuvaa havainnointia, nousivat eettiset kysymykset pintaan, jolloin havainnoijan on huomioitava tekojensa tai tekemättä jättämisen seuraukset (Eskola & Suoranta 1998, 102). Tässä merkityksellistä eettisesti on luottamuksellisuus. Tutkittavan on tiedettävä ketkä saa tietää asioista, joita hän kertoo ja joita havainnoimme.

Ongelmallista työn rajaamisessa oli se, että toimintatutkimuksessa tutkimuksen saturaatiopistettä on vaikea määritellä, sillä kehitys tuo tullessaan aina uusia ongelmia ja keinoja selvittää niistä. Tuloksia testataan käytännössä ja testien tuloksia käytetään hyväksi teorian jatkokehittelyssä. Aineiston tulkitseminen saattaa aiheuttaa tutkimuskysymyksen uudelleenarviointipaineita. (Heikkinen, ym. 2007, 105) Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda arviointimalli ja kehittää sitä toiminnassa kunnes vastaantulevat ongelmat ovat ulkopuolisen tahon aiheuttamia, esimerkiksi yhteiskunnan muuttuminen, eikä arviointimallin sisäisiä kuten teoreettiset ristiriidat tai selkeät virheet ohjeistuksissa.

Lopputuloksena syntyi arviointimalli sekä raportoinnin ohje, jotka testattiin kahteen otteeseen ja korjailtiin sekä täsmennettiin pitkin matkaa. Vaikkakin arviointimallin tekemiseen kului pitkä aika, ei se syönyt aiheen ajankohtaisuutta, koska lastensuojelussa ollaan tekemisissä paljolti sosiaalialan substanssin kanssa.

Tällä hetkellä arviointimalli on aktiivisessa käytössä Sipilän varakodissa. Painopiste on siirtynyt ehkä enemmän pitkäaikaisten sijoitettujen arviointiin, mutta arviointimallin kolme eri versiota, eripituisiin sijoituksiin, ovat käytössä ja ne on mahdollisuus käynnistää nopealla aikataululla. Työssä mukana olleet kertoivat miten arvion muuttuminen on näkynyt muissa lapsissa, koska saman katon alla asuu pidempäänkin sijoitettuja lapsia ja heidän kokemukset ovat oleellista tietoa.

Arvio käsittelee pitkälti arvoja ja käsitteitä, jotka ovat pysyviä pitkälläkin aikavälillä. Arviointimallin sisältämät aihealueet ovat sinällensä ajattomia, vaikka ne ovatkin fokuoitetuneet tiettyyn kehitysvaiheeseen. Aihealueet ovat myös sukupuoli- ja kulttuurineutraaleja. Tällöin ne eivät sulje ketään lasta arvioinnin ulkopuolelle.

Arviointimallista saatiin palautetta pääkaupunkiseudun kahden kaupungin sosiaalityöntekijöiltä, jotka kiittelivät selkeää kokonaisuutta ja sitä että arvio antoi vastauksen heidän esittämiin kysymyksiin siitä, millaista tukea lapsi ja perhe tarvitsevat. Arvion perusteella he ovat pystyneet sijoittamaan lapsia mahdollisimman oikeanlaiseen paikkaan ja tilanne näyttää tällä hetkellä hyvälle kyseessä olevien sijoitusten kanssa. Samoin he ovat yhdessä tapauksessa onnistuneet välttämään sijoituksen ja löytäneet pitkälti arvion antaman informaation avulla oikeanlaiset avohuollon tukitoimet.

Arviointimalli rakentui hyvin yleispäteväksi ja se onkin mahdollista sopeuttaa mihin tahansa lastensuojeluyksikköön, jossa tehdään lastensuojelun aikaisia arvioita. Arviointimallin avulla voidaan selkeästi arvioida lapsen tilanne kokonaisvaltaisesti ja näin ollen oikeanlainen sijoituspaikka on hel-

pompi löytää. Tämä tukee nykyistä suuntausta perhesijoituksiin, koska lapselle on helpompi löytää oikeanlainen sijaisperhe.

Kokonaisuudessaan tämä kehittämishanke oli pitkä ja aikaa vievä prosessi, joka useamman kerran oli päättynyt erinäisistä syistä. Kokonaisuudessaan siihen kulutettu aika on kuitenkin toiminut kehittämishankkeen puolesta puhujana, koska ajan kuluessa se on pysynyt ajankohtaisena. Myöskään toimeksiantajan suuret organisaatiomuutokset eivät ole muuttaneet sitä niin, etteikö se olisi edelleen käyttökelpoinen toimintamalli. Myöskin prosessin ympärillä työskennelleet ihmiset ovat vaihtuneet, mutta silti arviointimalli on toimiva kokonaisuus, eikä näin ollen ole käyttäjäriippuvainen.

Työ täyttää kaikki sille asetetut tavoitteet ja prosessille asetettu tarkoitus toteutui. Varakoti sai itselleen toimivan arviointimallin, joka oikein käytettynä tuottaa nopealla aikataululla kokonaisvaltaisen arvion lapsen tilanteesta ja antaa osviittaa jatkotoimista. Vaikka arviointimallin pääasiallinen tavoite on lapsen edun toteutuminen, on tällainen arviokokonaisuus myös selkeä kilpailuvaltti laitokselle. Keskustelut ovat vielä kesken voiko arviointimallia jakaa yleisesti ja antaa se yleishyödylliseen käyttöön. Toiveessa on että näin tapahtuisi, jotta lapsen edun toteutuminen mahdollistuisi omalta osaltaan myös tämän mallin kautta mahdollisimman laajasti.

Hanke kehittää lastensuojelun arviointityötä, sillä ainakaan tietooni ei ole tullut yhtä kattavaa, yleispätevää ja laajaa mallia, jolla sijoituksen aikana lapsia arvioitaisiin. Toisaalta olisi ollut mielenkiintoista kehittää arvioita psykiatrisempaan suuntaan, sillä nykypäivän lastensuojelulapsilla on enenevässä määrin psykiatrinen oireilu. Rajaus oli pakko tehdä ja se oli helppoa, koska psykiatrinen osaaminen on enemmän lääketieteellistä kuin sosiaalista ydinosaamista.

Tulevaisuudessa arviointimallin käyttökelpoisuus ja ajankohtaisuus on edellä mainitun yleispätevyyden takia myös helppo päivittää. Arviointimallin päivittäminen tai soveltaminen toiseen yksikköön vaatii vain yksikön toimijoiden päivittämisen malliin ja sen myötä rungon muokkaamisen sen mukaan ketä toimijoita yksikössä on. Arviointimallin itse arvio-osuus on

sovellettavissa suoraan sellaisenaan mihin tahansa toimintayksikköön tai jopa sijaisperheeseen.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, millä lailla tätä mallia voisi tehokkaasti käyttää sijaisperheissä. Arviointimalli itsessään sopii mihin tahansa ympäristöön, mutta haasteellista saattaa olla ajoitus ja struktuurin toteutus. Eli millä muutoksilla tällä arviointimallilla voisi tehdä perhekotiympäristössä arvioita?

LÄHTEET

Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi J. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: Sanoma Pro oy

Aronson, J. 1994. A Pragmatic View of Thematic Analysis The Qualitative Report, Volume 2, Number 1, Spring, 1994
(<http://www.nova.edu/ssss/QR/BackIssues/QR2-1/aronson.html>) [Viitattu 16.5.15]

Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos Helsinki: Yliopistopaino

Bentovim, A., Miller, L., 2001. The family assessment. Assessment of family competence, strengths and difficulties. (Käännös Rinne R.) Queen's printer and controller of HMSO. Brighton: Pavilion publishing

Bronfenbrenner, U. 1979. The ecology of human development: experiments by nature and design. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. 1986 Ecology of the Family as a Context for Human Development: Research Perspectives Developmental Psychology 1986, Vol. 22, No. 6,723-742

Bronfenbrenner, U. 2002. Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksesta: Vasta R. Kuusi teoriaa kehityksestä Unipress

Erikson, E. H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.

Eskola, J. & Suoranta, J.1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus

EUROADAT-esite: saatavissa: [http://www.emcdda.europa.eu/ attachments.cfm/att_9765_EN_euroadadfolder5c.pdf](http://www.emcdda.europa.eu/attachments.cfm/att_9765_EN_euroadadfolder5c.pdf) [viitattu 10.10.2014]

Freud, A. 2000. Terve ja psyykkisesti häiriintynyt lapsi. Helsinki: Yliopistopaino

Forsberg, H. 2002. Lasten asiakkuudet ja kokemukset turvakodissa: arviointitutkimus Lapsen aika -projektista Ensi- ja turvakotien liitto, Helsinki

Hakkarainen, P. 2008. Pedagoginen kehitys arkikäsitteenä ja tieteenä. Teoksesta Helenius A & Korhonen R. (Toim.) Pedagogiikan palikat. Helsinki: WSOY

Harcourt, D., Perry, B., Waller, T. (Edit.) 2011. Researching young children's perspectives: debating the ethics and dilemmas of educational research with children London: Routledge.

Heikkinen, H.L.T. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksesta Heikkinen, L.T, Huttunen, R. Moilanen, P. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus

Heikkinen, H.L.T. & Syrjälä, L. 2007. Tutkimuksen arviointi. Teoksesta: Heikkinen, H.L.T., Roivio, E ja Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon, toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Dark Oy.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot asiakkaat ja palvelut. Teoksesta Bardy M. (toim) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: THL.

Helenius, A., Korhonen, R. (toim.) 2008. Pedagogiikan palikat: johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Helkama, K. 2006. Lapsen moraalinen kehitys. Teoksesta Sinkkonen, J. (Toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: WSOY

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Horwath, J. 2009. Assessing the child in need. Teoksesta Horwath, J. (toim) The Child's World: The Comprehensive Guide to Assessing Children in Need. Jessica Kingsley Publishers

- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa: Etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Heikkinen, T. & Roivio, E. 2007. Toimintatutkimus kentällä. Teoksesta Heikkinen H.L.T., Roivio, E. ja Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon, toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Dark Oy.
- Hämäläinen, J. 2007. Lastensuojelun kehityslinjoja. Tutkimus Suomen lastensuojelun aatepohjasta ja oppihistoriasta. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Jakkula, K. 2008. Ensimmäiset vuodet luvat perustan lapsen kehitykselle. Teoksesta Helenius A & Korhonen R. (Toim.) Pedagogiikan palikat Helsinki: WSOY
- Johnson, M. & Stone, S. Family Assessment in Child Welfare Services: Instrument Comparisons. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 5(1/2), 57-90.
- Jokelainen., K. 2015. Vastaava ohjaaja. Sipilän varakoti. Haastattelut 9.11.2014 ja 9.3.20.
- Kitinoja, M. 2004. Koulukotiin sijoitetut lapset lapsityyppeinä. Teoksesta Janhukainen, M., Kekoni, T., PösöT. Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 43.
- Koskelainen, M., Sourander, A. & Kaljonen A. 2000. The Strengths and Difficulties Questionnaire among Finnish school-aged children and adolescents. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 2000;9:2 77–84
- Kouluterveyskysely 2013. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. saatavilla: <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-jaasiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/elinolot-ja-sosiaaliset-ongelmat>[Viitattu 15.6.14]
- Kupila, P. 2004. Arvioidaan yhdessä. Helsinki: Sanoma Pro oy.
- Kuula, A. 2001. Toimintatutkimus. Tampere: Vastapaino

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Jyväskylä: Vastapaino

Lapsiasianvaltuutetun vuosikirja 2014. Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:3. saatavissa:

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=479644&name=DLFE-29907.pdf [Viitattu 15.6.2014; 15.4.2015]

Lastensuojelulaki 2007. saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>. [Viitattu 5.5.2013; 13.6.2014]

Lastensuojelun laatusuositus. 2014. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2014:4 STM. saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30055.pdf [Viitattu 12.10.2014]

Lastensuojelun tilastoraportti 2013. saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014111346266> [Viitattu 1.1.2015]

Lastensuojelun ympärivuorokautinen hoito ja kasvatus, valtakunnallinen valvontaohjelma 2012 – 2014. VALVIRA. saatavissa:

http://www.valvira.fi/files/tiedostot/s/i/Sijaishuollon_valvontaohjelma.pdf [viitattu 12.10.2014]

Lyytinen, H. 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksesta Sinkkonen, J. (Toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY

Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Viro

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gummerrus

Miller, P.H. 2002. Teories on developmental psychology. New York: Worth publishers

- Nivala, E. 2006. Kunnon kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisenä ihanteena Teoksesta Kurki, L., Nivala, E., Hyväihminen ja kunnon kansalainen, johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen yliopistopaina Oy – JuvenesPrint
- Nätkin, R. 2008. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksesta Forsberg H. & Nätkin R. Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä helsinki: Gaudeamus
- Pakarinen, T. & Roti, R. 1996. Ihminen toiminnallisissa ympäristöissään. Helsinki: Kirjayhtymä oy
- Perhebarometri 2011. Lapsiperheiden ajankäyttö2000-luvulla. Väestötutkimuslaitos – Katsauksia E 42/2012
- Piispa, M. & Honkatukia, P. 2008. Nuoret naiset ja polasiroiva seksuaalinen väkivalta. Teoksesta Autio M., Eräranta K & Myllyniemi, S. (toim.). Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisoasiain neuvottelukunta: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Puolimatka, T. 2010. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Vantaa: Tammi.
- Pulkkinen, L. 2003. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksesta Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Pörhölä, M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvoinnin uhkaavana tekijänä - miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksesta Autio M., Eräranta K & Myllyniemi, S. (toim.). Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Pösö T. 2007 Teoksesta Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) Perhetyön tieto
Tampere: Vastapaino

Pösö, T. 2012. Lasten suojeleminen on pysyvästi ajankohtaista. Teokses-
ta Janhukainen, M. (toim) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tam-
pere: Vastapaino. .

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet: opas evaluaation teki-
jölle ja tilaajille suomentanut työryhmä Tuija Lindqvist ym. Helsinki: Tam-
mi.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetel-
mäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteelli-
nen tietoarkisto Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. [Viit-
tattu 10.10.2014.]

Saarikallio- Torp, M., Heino, T., Hiilamo, H., Hytti, H. & Rajavaara, M.
2010. Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksesta Hämäläinen
& Kangas. Toim. Perhepiirissä. Helsinki: Kelnä kustannusosasto.

Salo, S. 2011 Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi
tutkimusnäkökulmaa Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Sihvonen, K. 2007. Teoksesta Soininen, M. (toim.) Yhdessä kulkien - hyvä
tulee: koti, koulu ja kouluterveydenhuolto oppilaan terveyden tukipilareina.
Rauma: Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos.

Sinkkonen, J. 2010, Nuoruusikä: miten lapsesta tulee nuori aikuinen Hel-
sinki: WSOY.

Sinko, P. 2004, Laki ja lastensuojelu: juridisoituvat käytännöt sosiaalityön
arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä Helsinki: Palmenia-kustannus.

Sipilän Varakodin laatukriteerit 2012 [viitattu 3.5.2013]

Sipilän Varakodin esite 2013 [viitattu 3.5.2013]

Sosiaalibarometri 2013, Ajankohtainen arvio hyvinvoinnista, palveluista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Helsinki : SOSTE Suomen sosiaali ja terveys

Sugarman L. 2001. Life-Span Development. Frameworks, accounts and strategies Psychology press.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro

Tervonen-Arnkill, K. 2007. (Toim.) Lapsen kanssa: olennaista etsimässä: Artikkelikokoelma Minun Elämäni -projektin työstä 2003–2006 Helsinki: Pelastakaa lapset.

Toikko, T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere university Press

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksesta Ketola J. toim. Menetyksistä mahdollisuuksiin perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS- Kustannus

Turunen, K. E., 1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Atena kustannus Oy.

Törrönen, M 1999. Lasten arki laitoksessa -elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: Helsinki universitypress

Veresov, N. 2001. Zone of proximal development (ZPD): the hidden dimension? University of Oulu, Finland saatavissa: <http://nveresov.narod.ru/ZPD.pdf> [viitattu 15.4.15]

Veresov, N. 2008. Kehityksen dimensionaalinen malli. Teoksesta Toim.. Helenius A & Korhonen R. Pedagogiikan palikat Helsinki: WSOY

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi

Vuorinen, R.1997. Minän synty ja kehitys. Ihmisen psyykkinen kehitys yli elämän kaaren. Porvoo: WSOY

Vienola, V. 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksesta Hujala, E., Turja, L., (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-Kustannus/Bookwell Oy

Vilén, M., Hansen, M. Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. ja Tapio N. 2010. Teoksesta Seppänen, P., Tapio, N., Toivanen, R. & Vilén M. (Toim.) Kohtaamisia Lapsiperheissä – menetelmiäperhetyöhön Helsinki: Kirjapaja

Värri, V-M. 2002. Hyvä kasvatus -kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta Tampere: Tampere universitypress.

LIITTEET

Liite 1. Arvioinnin teemat

Arviotyö jakautuu 5 pääosaan ja tarkemmin eriteltyihin pienempiin osaluokkiin joita tarkkailemme:

Käytöstavat

- Tavat
 - ✓ Osaako lapsi kiittää, pyytää anteeksi, olla kohtelias, toivottaa hyvää huomen jne?
- Tottumukset
 - ✓ Pitääkö hattua päässä, osaako riisua ulkovaatteet sisällä, pitääkö jalkoja pöydällä?
- Kielenkäyttö
 - ✓ Millaista kielenkäyttö on? Kiroileeko vai puhuuko korostuneen selkeästi artikuloitujen. muuttaako ääntään kohdantesaan vaikeita asioita. jne. Kiroilu ei sinällään ole välttämättä merkki mistään mutta kannattaa kiinnittää huomiota siihen kuinka lapsi käyttää kiroilua. Käyttävätkö niitä maustukseen omaa puhettaan vai osoittaakseen halveksuntaa muita kohtaan niillä tai pahimmassa tapauksessa haukkuuko lapsi toisia?
- Ohjeet ja säännöt
 - ✓ Osaako ottaa vastaan ja noudattaa ohjeita. ymmärtävätkö yhteiskunnan ja yksikön sääntöjä. kykeneekö luomaan itselleen sääntöjä? Ovatko jotkut säännöt ylikorostuneita arjessa eli toimiiko pakkomiellestä omaisesti joidenkin normien mukaan?
 - ✓ Käyttävätkö lapsi sääntöjä hyväkseen vain saavuttaakseen omaa etua?

Lapsensuhde perhe- ja lähiverkoston

- Suhde vanhempiin
 - ✓ Onko vanhemmat auktoriteetteja vai kavereita? Kykeneekö ottamaan ohjeita vanhemmilta vai määritteleekö itse vanhempien tekemisiä? Onko vanhempien suhtautuminen lapseen normaalia vai korostuuko suhteessa jokin erityispiirre joka vaikeuttaa normaalia suhdetta vanhempiin?
- Vanhempien hyvinvoinnin arviointi

- Kaverisuhteet
- Paljonko lapsella on kavereita.
 - ✓ Ovatko kaverit oikeita kavereita, yllyttäjiä, mukana seuraajia vai alistettuj?. Käyttävätkö kaverit lasta hyväkseen vai onko lapsi itse hyväksikäyttäjä?
- Ryhmässä toimiminen
 - ✓ Kykeneekö lapsi toimimaan ryhmässä ja minkä roolin nuori siinä ottaa? Toimiiko lapsi innostajana vai autoritäärisenä johtajana? Onko lapsi ryhmässä vain hyväksytyksi tulemisen toivossa vai onko ryhmädynamiikka oikeasti terve?
- Yhteiskuntasovinnaisuus
 - ✓ Miten lapsi osaa ottaa vastaan ja ymmärtää yhteiskunnan normit ja tavat toimia. Esim. jonotuksen virastoissa? Suomen lain koukerot, käsityksen miksi pitää rikotut tavarat korvata?
- Paikka sosiaalisessa verkostossa
 - ✓ Miten lapsi sijoittuu ryhmään ja löytää paikkansa siitä?
 - ✓ Miten lapsi näkee oman asemansa kaveriporukassa ja onko lapsella ylipäättään kavereita vai onko sijainti sosiaalisessa verkostossa kuvitelmaa jota ylläpidetään valheiden verkolla?

Minäkuva ja arvomaailma

- Minäkuva
 - ✓ Millaisena lapsi näkee itsensä? Onko hän mielestensä suosittu, kuningas, alisuoriutuja, kiusattu. omantiensä kulkija, auttaja, kiusaaja yllyttäjä? Onko lapsi ylpeä omasta itsestään vai häpeäkö itseään ja onko häpeä sisäsyntyistä vai johtuu-ko se lähipiirin häpeällisistä asioista?
- Paineensietokyky
 - ✓ Kykeneekö lapsi toimimaan paineen alla. kykeneekö suoriutumaan annetuista tehtävistä. kestääkö ryhmän asettamat ulkonäkö ja käyttäytymistä normittavat vaatimukset? Kykeneekö lapsi myös ottamaan vastaan negatiiviset asiat ja kuinka lapsi niihin reagoi?
- Huumorintaju/vihantunteet
 - ✓ Millainen huumorintaju lapsella on? Onko huumori aikuismaista ja opeteltua ns huomion hakuista huumoria vai onko se ikätasoista aitoa iloa? Ja erityisen tärkeää on huomioida kykeneekö lapsi nauramaan myös itselleen?

- Mielikuvitus/ sen puute
 - ✓ Kykeneekö lapsi käyttämään mielikuvitustaan ja rakentamaan haaveita ja kuvitelmia vai onko lapsen arki selkeästi rajautunut arkielämän faktoihin ja omien ongelmien pyörittelyyn?
- Persoonan suuntautuneisuus
 - ✓ Onko lapsen persoona suuntautunut ulospäin ja toimii tavallaan katalyyttinä hyvälle ja yhteisten asioiden hoidon edistämiseen vai onko persoona sisäänpäin kääntynyt ja omien ongelmien kanssa taisteleva jolloin yhteiset asiat voivat tulla koetuksi jopa uhkina?
- Oikean ja väärän dialogi
 - ✓ Kykeneekö lapsi erottelemaan oikean ja väärän ja mihin itse asettuu näiden välillä? Onko lapsen oikea/väärä dialogi oikeassa suhteessa yhteiskunnan vastaavaan vai käsittääkö nuori ne erilailla? Koskevatko samat säännöt kaikkia vai onko lapsella mielestään erikoisoikeuksia? Ymmärtääkö lapsi vastuunsa?

Tunteidenkäsittely ja itsetunto

- Vihanhallinta
 - ✓ Miten lapsi käsittelee vihantunteen? purkautuuko se aggressiona ihmisiä tavaroita vai asioita kohtaan? Onko lapsi väkivaltainen? Kokeeko lapsi vihantunteet katkeruutena? Onko lapsella keinoja kohdistaa aggressionsa oikein ja onko lapsella muita poispääsykeinoja vihantunteesta?
- Tunnetasot/ reagointi
 - ✓ Kuinka lapsi kykenee hallitsemaan ja tuomaan esille eritunteita ja kykeneekö havaitsemaan itsessään tunteita kuinka tarkasti? Miten lapsi reagoi eri tunteisiin? Aiheuttavatko tunnistamattomat tunteet ongelmakäyttäytymistä?
- Suhde ympäristöön
 - ✓ Kuinka lapsi käsittelee ympärillä olevaa maailmaa ja lähiympäristöään? Kykeneekö lapsi havainnollistamaan etäisyyksiä, korkeuksia? Onko lapsella käsitystä millainen todellinen kasvuympäristö on vai elääkö lapsi ns. fantasiamaailmassa jossa voi hyppiä talojen katoilla ja lyödä tai ampua toista ilma että siitä seuraa mitään?

- Pettymyksensietokyky
 - ✓ Kuinka lapsi kykenee kestämään epäonnistumisen ja pettymyksen? Kokeeko lapsi pettymykset kokonaisvaltaisena elämyksenä vai kykeneekö suhteuttamaan asian oikeisiin mittasuhteisiin?
- Itsetunto
 - ✓ Millaisena lapsi kokee itsensä ja kuinka vahva hänessä on minäkuva ja kuinka eri muuttajat vaikuttavat minäkuvan muodostumiseen? Ymmärtääkö lapsi oikean ja väärän eron tai käsittääkö tehneensä väärin?
- Psykosomaattinen oireilu
 - ✓ Tarkkaillaan onko negatiivisilla tapahtumilla ja asioilla fyysisiä vaikutuksia lapseen. Esim. Onko pääkipeä aina koepäivän aamuna tai onko lomille lähtiessä aina maha sekaisin jne?

Koulunkäynti / opiskelu

- Koulutaidot
 - ✓ Onko kyseessä perus valmiuksiltaan normaalioppija vai tarvitseeko erityisjärjestelyjä koulussa jotta suorituisi teknisesti koulun käynnistä?
 - ✓ Onko lapsella erityistaitoja joita voisi käyttää vahvuuksina opiskelussa?
- Opiskelumotivaatio
 - ✓ Onko suhtautuminen koulunkäyntiin normaali vai onko opiskelumotivaatiotäysin kadonnut? Tarvitseeko jatkuvaa tukea että tehtävät tulisi tehtyä. Onko lainkaan koulukuntoinen vai tarvitsisiko kotiopetusta tms.
- Vahvuudet/uhat
 - ✓ Mitkä asiat vaikeuttavat lapsen koulunkäyntiä? Onko arkielämässä tai kotona asioita jotka vaikuttavat häiritsevästi koulunkäyntiin? Löytyykö asioita jotka vahvistaisivat ja tukisivat koulussa käyntiä ja opiskelua, esim. haave ammatti tms?
- HOJKS
 - ✓ Onko lapselle tehty henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ja onko se kuinka tuore? eli tarvitseeko tehdä HOJKS vai riittääkö vanhan päivitys?

Liite 2. Arviotyön rakenteet

30

Henkilö	1.vko	2.vko	3.vko	4.vko
	Yhteydenotto Tietojen keruu ja käsittely Muutto ja Tutustuminen ongelmien kartoitus Tiimi	Asettuminen Arjen asiat, säännöt Jne. Ongelmien auki puhuminen	Sopeutuminen Ratkaisukeskei nen ongelmaan perehtyminen	Arvioinnin/ pysäytyksen lopetus Ongelmakentän kirjaaminen sosiaalityölle
Vastaava ohjaaja	Tiimi On yhteydessä sosiaalityöntekijän kanssa. Kokooa verkoston tietoja. Järjestää tiimin jo ensimmäisellä viikolla jotta saataisiin mahdollisimman pian riittävä tuki verkosto	Valvoo että kirjataan esille tuleet asiat. Arvioi tukitarpeita Asossa.	Huolehtii että vastuuhajaaja tuo kartoitusinfon työryhmälle	Tarkistaa ongelma-työkirjan ja raportoinnin
Vastuuhajaaja	Tiimi Kerää ja kirjaa nuoresta tiedot ja varaa paljon aikaa oman nuorensa kanssa. Paperit koululle ja muille tarvitseville. Samalla kartoittaa ongelma kirjoja	Käyttää aikaa arjen toimintojen opastamiseksi. Vastaa ongelmien aukipuhumisesta. Kartoitus	Vaatii ja valvoo arkeen osallistumista vastaa ongelmien kartoituksesta ja mahdollisesta ratkaisujatusten kirjaamisesta	Havainnoi nuoren käytöstä. Kasaa ongelma-työkirjan selkeäksi raportiksi Yhteenvedon kirjaaminen Hoitoneuvottelu
Perhetyöntekijä	Kerää tietoa perheestä Yhteistyö vastuuhajaan kanssa koko jakson ajan On puhelimitse perheen kanssa yhteydessä	Tapaa ydin perheen jäseniä tai ainakin on yhteydessä heihin muutoin.	Kasaa yhteen perheen ongelmakentää	Hoitoneuvottelu Raportoi mahdolliset perheinterventiotarpeet
Työryhmä	Tutustuu nuoreen ja huolehtii arjen sujumisesta vastuuhajaajan tukena	Otaa vastaan aktiivisesti tietoa nuoresta sekä havainnoi ongelma-kohtia	Tukee vastuuhajaajaa arjen toteuttamisessa, Etsii mahdollisia	Käy läpi yhteenvedon ja kommentoi sitä tarvittaessa.
Opettaja	Tiimi Yhteys entiseen koulun ja tietojen keruu ja kirjaaminen koulunkäynnin tilannekartoitus.	Tukee koulunkäyntiä jotta jakson aikana pysyy koulurytmissä mukana.	Perehtyy koulussa ilmeneviin vaikeuksiin ja kirjaa ne	Hoitoneuvottelu Antaa palutetta koulun jonne siirtyy opintojen edistymisestä.
Yksilöohjaaja	Tiimi Jutustelu/tutustuminen	Mahd. tapaamiset	Mahd. tapaamiset	Hoitoneuvottelu
Taideterapeutti	Tiimi	Mahd. tapaamiset	Mahd. tapaamiset	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa.
Psykologi		Mahd. tapaamiset	Mahd. tapaamiset	
Kouluterveydenh.	Tapaa nuoren tarvittaessa ja tekee tarvittavat tutkimukset	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa
Muu kontakti	Kootaan tiedot eri hoitavilta tahoilta ja päivitetään aikataulut	Ollaan yhteydessä tarvittaessa uusiin hoitaviin tahoihin	Kasaa muidenkontaktien tiedot tältä ajalta.	
Nuori	Vastuuhajaaja tunnit ja arki yksikössä. Keskusteluja ohjaajien kanssa tilanteesta.	Kartoitus Vastuuhajaaja tunnit ja arki yksikössä. Ongelmien pohtimista ja oman tilanteen aukipuhumista	Vastuuhajaaja tunnit Ongelmien ratkaisukeskeinen pohtiminen (mitä minä voisin tehdä)	Vastuuhajaaja tunnit ja toiminta eri tilanteissa
Sosiaalityöntekijä	Yhteydenpito vastaavan ohjaajan kanssa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Hoitoneuvottelu sijoituksen lopetus

30+30

Henkilö	1.vko	2.vko	3.vko	4.vko	5.vko	6.vko	7.vko	8.vko
	Yhteydenotto Tietojen keruu ja käsitelly Muutto Tutustuminen	Asettuminen Säännöt Rajat Kartoitus Arjen toiminnot	Sopeutuminen Osallistuminen arkeen Ympäristöön tutustuminen	Teema 1. Käyttö	Teema 2. Sosiaalisuus ja perhesuhteet	Teema 3. Minä ja muut	Teema 4. Henkiset voimavarat	Teema 5. Opiskelu ja tulevaisuus sekä harrastukset
Vastaava ohjaaja	Arvioi nuoren mahdollisuudet meillä ja on yhteydessä sosiaalityöntekijän kanssa. Kokoaa verkoston tietoja. Infoaa Asoa	Valvoo että kirjataan esille tulleet asiat. Arvioi tukitarpeita Asossa.	Huolehtii että vastuuhajaaja tuo kartoitusinfon työryhmälle	Varmistaa havaintojen ja kartoitus infon käsitelyn Yks.palaverissa	Vastaa havainnoinnin ja menetelmien sujuvuudesta yksikössä	Keskustelee arvioinnin sujumisesta vastuuhajaajien kanssa.	Asossa arviojakson lyhytmuotoinen läpikäyminen ja jatkoon suunnittelu.	Jatkosta päättäminen ja suunnitelmien tekeminen arvon pohjalta vastuuhajaajan ja sosiaalityön kanssa.
Vastuu ohjaaja	Kerää ja kirjaa nuoresta tiedot ja varaa paljon aikaa oman nuorensa kanssa. Paperit koululle ja muille tarvitseville. Käyttää aikaa sääntöjen rajojen ja arjen toimintojen opastamiseksi.	Käyttää aikaa sääntöjen rajojen ja arjen toimintojen opastamiseksi. Kartoius. Yksilöllisen hoito- ja kasvatussuunnitelman laatiminen ja jatkuva päivitys.	Tiimi Vaatii ja valvoo arkeen osallistumista Ympäristöön tutustuminen.	Havainnoin nuoren käytöstä. Ohjaa työryhmän havainnointia Yhteenveton kirjautuminen Hoitoneuvottelu	Käy keskustelua nuorensa kanssa Mahdollisesti perhetapaaminen yhdessä perhetyöntekijän kanssa	Ympäristöön tutustumista ja havainnointista sen aiheuttamista muutoksista	Loppuvaiheen yhteenveton suunnittelu. Vastuuohjaaja työssä nuoren kanssa jatkoon läpikäyntiä Tiimi	Arviointiyhteenveton laatiminen ja vastaavan kanssa läpikäyminen Loppu palaveri
Perhetyöntekijä	Kerää tietoa perheestä Yhteistyö vastuuhajaajan kanssa koko jakson ajan	On puhelimitse perheen kanssa yhteydessä ja sopii tapaamisajan	Tiimi	Tapaa perheen kotona Hoitoneuvottelu	mahdollinen tapaaminen perheessä	mahdollinen tapaaminen perheessä	Perhetilanteen yhteenveto Tiimi	
Työryhmä	Tutustuu nuoreen ja huolehtii arjen sujumisesta vastuuhajaajan tukena	Ottaa vastaan aktiivisesti tietoa nuoresta sekä havainnoi.	Tukee vastuuhajaajaa arjen toteuttamisessa, Tutustuu kartoitus infoon.	Käyttäytymisen havainnointia eri tilanteissa paikoissa ja ryhmissä	Osallistuu havainnointiin ja ideointiin havaintojen helpottamiseksi	Ohjaa, havainnoi ja raportoi	Ohjaa, havainnoi ja raportoi	Läksäiset
Opettaja	Yhteys entiseen koulun ja tietojen keruu ja kirjaaminen koulunkäynnin tila- ja ainekselu	jatkaa opintojen nykytilan kartoitusta ja tekee tarvittavat hankinnat.	Tiimi Koulun säännöt, arki ja muut käytännöt	Tekee jatkosuunnitelman OHR ja yhteenveto Hoitoneuvottelu	Havainnoi myös sosiaalisten suhteiden tasoa koulussa perheessä	ä	Arviojakson yhteenveto koulun osalta	Loppupalaveri (mikäli koulu kutsutaan mukaan)
Yksilöohjaaja	Jutustelu/tutustuminen	Yö, tt ja ps infosta huolehtiminen Kartoius	Tiimi	Hoitoneuvottelu Mahd. tapaamiset	ä	ä	Tiimi	
Taideterapeutti			Tiimi	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Tiimi	
Psykologi			Aso päättää psykologin käytöstä nuoren kohdalla	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Yhteenveto	
Kouluterveystyöntekijä	Pyytää tiedot edellisestä koulusta	Tapaa oppilaan ja tekee tarvittavat tutkimukset	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa
Muu kontakti	Kootaan tiedot eri hoitavilta tahoilta ja päivitetään aikataulut	Ollaan yhteydessä tarvittaessa uusiin hoitaviin tahoihin	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Lääkärintarkastus mikäli kyseessä huostaanotettu nuori	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa
Nuori	Vastuuohjaaja tunnit ja arki yksikössä.	Kartoitus Vastuuohjaaja tunnit ja arki yksikössä.	Vastuuohjaaja tunnit Ympäristöön tutustuminen	Vastuuohjaaja tunnit ja toiminta eri tilanteissa	Vastuuohjaaja tunnit	Vastuuohjaaja tunnit ja arki yksikössä.	Vastuuohjaaja tunnit ja arki yksikössä.	Vastuuohjaaja tunnit ja arki yksikössä.
Sosiaalityöntekijä	Yhteydenpito vastaavan ohjaajan kanssa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Hoitoneuvottelu /1kk sijoituksen lopetus	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Loppupalaveri / syventävästä jatkosta päättäminen.

Henkilö	1.wo	2.wo	3.wo	4.wo	5.wo	6.wo	7.wo	8.wo	9.wo	10.wo	11.wo	12.wo
	Yhessädenito Tietojen keruu ja käsitelty Muutto Tutustuminen	Asettuminen Säännöt Rajat Kartoilus Arjen toiminnot	Sopeutuminen Osallistuminen arkeen Ympäristöön tutustuminen Tämi	Teema 1. Käyös ja arjen taidot	Teema 2 Sosiaalisuus ja perheosuudet	Teema 3. Minä ja muut	Teema 4. Henkiset voimavarat	Teema 5. Opiskelu	Teema 6 Harrastaminen	Teema 7. Seurustelu ja muut kaverisuhteet	Teema 8. Vapaa-aika ja terveet elämäntavat	Päätös
Vastaava ohjaaja	Anvoo nuoren mahdollisuudet meillä ja on yhteydessä sosiaalityöntekijän kanssa. Kokoa verkoston tietoja. Infoaa Asoa	Valvoo että kirjataan esille tulleet asiat. Anvoo tukitarpeita Asossa.	Huolehtii että vastuuhaja tuo kartoilus/infon työntekijälle	Varmistaa havainnon ja kartoilus infon käsitelty Yks.palaverissa	Vastaa havainnointiin ja menetelmien sujuaudesta yksikössä	Keskustelee anvoinnin sujumisesta vastuuhajan kanssa.	Asossa anvokson hyönteilytoimen toteuttaminen ja jatkos suunniteltu.	Jatkossa päättämisen ja suunnitelmien toteuttaminen anvoin vastuuhajan ja sosiaalityön kanssa	Kassa kolmannen kuukauden käsitellyt asiat ja jakaa ne eri viikoille	Seuraa nuoren edistymistä	käy läpi anvoinin yhteenvedon	
Vastuuhaja	Kerää ja kirjaa nuoresta tiedot ja varaa paljon aikaa oman nuorensa kanssa. Paperit koululle ja muille tarvittaville. Käyttää aikaa sääntöjen rajojen ja arjen toimintojen opastamiseksi.	Käyttää aikaa sääntöjen rajojen ja arjen toimintojen opastamiseksi. Kartoilus. Yksilöllisen hoito- ja kasvatussuunnitelman laatiminen ja jatkua päivily.	Vaati ja velvoo arkeen osallistumista Ympäristöön tutustuminen. Käytöksen havainnointi Tämi	Havainnon nuoren käytöstä. Ohjaa työryhmän havainnointia Yhteenvetoon kirjaimien Holoneuvottelu	Käy keskustelu nuorensa kanssa Mahdollisessa perhetapaamisessa yhdessä perheyhteistyön kanssa	Ympäristöön tutustumista ja aiheuttamista muutoksista	Loppuasiheen yhteenvedon suunnittelu. Vastuuhaja työssä nuoren kanssa jatkos läpikäynti Tämi	Anvoinnyhteenvedon laatiminen ja vastavaan kanssa läpikäynti. Loppu palaveri	Vastaa nuoren kanssa läpikäyntien asiakokonaisuuden käytännön suunnittelusta.	Aikaa keräämään informaatia loppupalaveria varten	Anvoinnyhteenvedon laatiminen ja vastavaan kanssa läpikäynti	Läksäiset LOPPPALAVERI
Perheyhteistyö	Kerää tietoa perheestä Yhteistyö vastuuhajan kanssa koko jakson ajan	On puhelimissa perheen kanssa yhteydessä ja sopii tapaamisajan	Tämi	Tapaa perheen kotona Holoneuvottelu	mahdollinen tapaaminen perheessä	mahdollinen tapaaminen perheessä	Perheillan yhteenvedo Tämi		Tapaa perheitä tarvittaessa	mahdollisuuksien mukaan tapaa nuorta ja seurustelu kumppana	Perheillan yhteenvedon suunnittelu ja kirjaus	
Työryhmä	Tutustuu nuoren ja huolehtii arjen sujumisesta vastuuhajan tukena	Otaa vastaan aktiivisesti tietoa nuoresta sekä havainnot.	Tukee vastuuhajaa arjen toteuttamisessa, Tutustuu kartoilus infon. Käytöksen tarkkailu	Käytöksen havainnointia eri tilanteissa paikoissa ja ryhmässä	Osallistuu havainnointiin ja ideointiin havainnointia helpottamiseksi	Ohjaa, havainnoi ja raportoi	Ohjaa, havainnoi ja raportoi	opiskelu haaveiden ja toiveiden kirjaaminen	Ohjaa, havainnoi ja raportoi	Ohjaa, havainnoi ja raportoi	Ohjaa, havainnoi ja raportoi	terveysuuden haaveiden ja toiveiden kirjaaminen Läksäiset
Opettaja	Yhteys erityiseen kouluun ja tietojen keruu ja kirjaaminen koulukäynnin tilannekartoilus	Jatkaa opintojen ryhtymän arjen sujumisesta tarpeita harkinnat.	Koulun säännöt, arki ja muut käytännöt Tämi	Tekee jatkoarvioinnin OHR ja yhteenvedo Holoneuvottelu	Havainnoi myös sosiaalisten taitojen osaa koulussa ryhmässä	Perehtyy mahdollisiin koulun ongelmien	Anvokson yhteenvedo koulun osalta	Loppupalaveri (mikäli koulu kutsuaan mukaan)	Jatkaa opintojen eteenpäin siemistä		Loppupalaverin yhteenvedo koulusta	
Yksilöohjaaja	Jutustelu/tutustuminen	Yo, ti ja pe infosta huolehtiminen Kartoilus	Tämi	Mahdolliset tapaamiset	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Tämi	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	
Taliterapeutti		Otaa vastaan infoa nuoresta.	Tämi	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Tämi	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	
Psykologi			Aso päättää psykologin käytöstä nuoren kotona	Mahdollisia tutkimuksia	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Yhteenvedo	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Mahdolliset tapaamiset nuoren kanssa	Yhteenvedo jos ei j. valmi	
Koulutarveterapeutti	Pyytää tiedot edellisestä koulusta	Tapaa oppilaita ja tekee tarvittavat tutkimukset	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	
Muu kontakti	Kootaan tiedot eri hoitavilta taholta ja päivitetään aikataulu	Ollaan yhteydessä tarvittaessa uusien hoitavien tahoihin	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Lääkärin tarkastus oltava hoideksi mikäli kyseessä huostarihoitettava nuori	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	
Nuori	Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä.	Kartoilus Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä.	Vastuuhaja tunnit ympäristöön tutustuminen	Vastuuhaja tunnit ja toiminta eri tilanteissa	Vastuuhaja tunnit ja	Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä.	Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä.	Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä.	Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä. Syventävä keskusteluja	Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä. Syventävä keskusteluja	Vastuuhaja tunnit ja arki yksikössä. Syventävä keskusteluja	LOPPUPALAVERI
Sosiaalityöntekijä	Yhteydenpito vastavaan ohjaajan kanssa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Holoneuvottelu / ikk kirjeselkoon lopetus	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Loppupalaveri / syventävästä jatkosta päättämisen.	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	Konsultointi tarvittaessa	LOPPUPALAVERI

Liite 3. Ohjaajan Muistilista

30+30		Vastuuhajaajat:	
Lapsen nimi:		Tulopäivä:	
Tehty?	Viikko 1	Määräpäivi	Tekijä
	Oma-ohjaaja aikaa		
	Aloituspapaverin sopiminen		
	HOKASU aloitus		
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	Tiimin varaus		
	Kouluasioiden hoito		
	Psykologin tarpeen kartoitus		
	Tulohaastattelulomake		
	Perustietojen keräys		
	Sopeutumisen havainnointi ja kirjaus		
	Havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN
Tehty?	Viikko 2	Määräpäivi	Tekijä
	Oma-ohjaaja aikaa		
	HOKASU teko		
	Tiimi ja kirjaus		
	Aloituspäivä		
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	Kotikäynti		
	Kouluasioiden eteneminen		
	Swot analyysi		
	Viivi 5-15vanhemmille		
	Sijoituksen syyt		
	käytöksen havainnointi ja kirjaus		
	havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN
Tehty?	Viikko 3	Määräpäivi	Tekijä
	Oma-ohjaaja aikaa		
	Arjentoimintoihin saattelu		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	Tehtävä d		
	Kouluasioiden eteneminen		
	Luovutus		
	Viivi 5-15vanhemmille		
	Perhesuhteiden kartoitus nuoren kanssa		
	sosiaalisten suhteiden kartoitus "-"		
	havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN
Tehty?	Viikko 4 KÄYTÖS	Määräpäivi	Tekijä
	Oma-ohjaaja aikaa		
	Arjentoimintoihin saattelu		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	HOITONEUVOTTELU		
	Kouluasioiden eteneminen		
	Arviointyhteenveto		
	Viivi 5-15vanhemmille		
	kommentointi		
	Käytöksen havainnointi		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN
Tehty?	Viikko 5 Sosiaalisuus ja perhesuhteet	Määräpäivi	Tekijä
	Oma-ohjaaja aikaa		
	Arjentoimintoihin saattelu		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	Perhesuhteiden läpikäynti /roolikartta		
	Kouluasioiden eteneminen		
	Arviointyhteenveto		
	Swot analyysin läpikäynti		
	Sosiaalisen median käyttö		
	Verkostojen havainnointi		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN
Tehty?	Viikko 6 Minä ja muut	Määräpäivi	Tekijä
	Oma-ohjaaja aikaa		
	Arjentoimintoihin saattelu		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	Minäkuvan muodostus /tunnekortit		
	Kouluasioiden eteneminen		
	Kotikäynti		
	kanssa		
	Mahd. taideterapeutti		
	lapsen minäkuvan arviointi		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN
Tehty?	Viikko 7 Henkiset voimavarat	Määräpäivi	Tekijä
	Oma-ohjaaja aikaa		
	Arjentoimintoihin saattelu		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	Minäkuvan muodostus /tunnekortit		
	Kouluasioiden eteneminen		
	Mahd. Psykologin arvion läpikäynti		
	Tulevaisuuden muistelu		
	Mahd. taideterapeutti		
	lapsen Voimavarojen kartoitus ja arviointi		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN
Tehty?	Viikko 8	Määräpäivi	Huomautukset
	Oma-ohjaaja aikaa		
	Arjentoimintoihin saattelu		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	Yhteys vanhempiin		
	Yhteys sosiaalityöntekijään		
	Perheohjaajan yhteys perheeseen		
	Minäkuvan muodostus /tunnekortit		
	Kouluasioiden eteneminen		
	Hoitoneuvottelu		
	kanssa		
	Arviointiin loppuyhteenveto		
	lapsen tulevaisuuden arviointi		KAIKKI PÄIVITTÄIN
	havaintojen kirjaus		KAIKKI PÄIVITTÄIN

Liite 4

Raportoinnin runko

1. Arviointijaksoon johtaneet syyt:
 - sos. toimen asettamat tavoitteet jaksolle
 - lapsen itsensä näkemys
 - vanhempien näkemys
2. Vastuuohjaajan näkemys nuoren arviointi jaksosta eli arvion pääteemat:
 - käytöstavat
 - lapsen suhde perhe- ja lähiverkostoon
 - minäkuva ja arvomaailma
 - tunteiden käsittely ja itsetunto
3. Työryhmän näkemys nuoren toiminnasta arjessa arviojakson aikana:
 - toiminta arjessa
 - toiminta yhteisissä tapahtumissa
 - rajoitustilanteet
4. Psykologin lausunto:
 - keskeiset ongelmat ja voimavarat
 - toimintakyky / kyky opiskella / työkyky
 - hoitoon liittyvät suositukset
 - sijoitukseen liittyvät suositukset
 - suosituksia muista mahdollisista jatkotoimenpiteistä
5. Perhetyöntekijän lausunto perheen tilanteesta:
 - perhesuhteet
 - kotikäyntien anti
 - perheen tukitarpeet
 - vanhempien hyvinvointi
6. Psyk. sairaanhoitajan lausunto nuoren tilasta:
7. Taideterapeutin lausunto nuoren tilasta:
8. Koulun arvio nuoren koulunkäynnistä
 - koulunkäynti ja siihen liittyvät tukitoimet. Opiskeluun liittyvät asiat.
9. Lääkärin lausunto
10. Vastuuohjaajan ja työryhmän loppuarvio ja suositukset
 - perheen ajatukset arviojaksosta.
 - lapsen oma mielipide jaksosta ja sen lopputuloksesta.
 - mitä tukitoimia kotiin

- opiskelun jatkot
- minne sijoittuu/ tulisi sijoittua avo/ huostaanotto
- mitä tuki toimia sijoituksen lisäksi
- tulevaisuuden suunnitelmat